

3/2026

PRAŽSKÁ EVVOLUCE

magazín o ekovýchově v Praze

Přírodní pohřebnictví je daleko přístupnější,
než se může zdát, říká Adam Vokáč... 6/

Ekologická
výchova v Praze

PRA HA
PRA GUE
PRA GA
PRA IG

ÚVODNÍK

Jednou umřu. A vím, že to bude rána pro milovníky mých úvodníků. Oba hořce zapláčou.

A až jednou umřu (a to jsme si už řekli, že umřu), tak budu mrtvý. S tím se nenadělá nic.

Dá se něco nadělat s tím, co budou poslouchat pozůstalí na pohřbu. Připravuju si playlist písní, které budu chtít, aby zazněly. Moje oblíbené.

Playlist má už asi šedesát sedm položek (přesně, six seven – ať už to znamená cokoliv), takže jestli jste moji pozůstalí, dobře vám radím, umřete raději přede mnou, jinak umřete na mém pohřbu při poslechu mých oblíbených písní.

Je to bratru přes šest set minut hudby.

Jsou tam písňě veselé, i ty ultra smutné, které naženou slzy do očí všem.

A to chci. Aby lidi na mém pohřbu buleli.

Teda nejdřív aby buleli. A strašně.

A pak aby šli někam do hospody a tam si četli mé úvodníky a smáli se kravinám, co jsem kdy udělal, a vzpomínali, jak jsem jako mladík nosil na hlavě účes à la brokolice.

Zatím nemám rozmyšleno, jestli se mám nechat požrat supy, či si nechám zbudovat pyramidu úměrnou mému postavení.

Možná ty supy.

Martin Mach Ondřej

SLOVO KOORDINÁTORA

Vážené čtenářky a čtenáři,

toto podzimní číslo věnujeme v ekovýchově netradičnímu tématu – pohřebnictví.

Čtenářům představíme různé „alternativní“ způsoby pohřbívání a rozloučení se zesnulým či environmentální hledisko pohřbívání. Dozvíte se také, kde v Praze jsou tzv. přírodní pohřebiště.

Dalším podtématem je pohřbívání zvířat nebo skutečnost, jakými cennými přírodními oázami hřbitovy vlastně jsou.

V tomto čísle také najdete rubriku nabitou informacemi o projektech ekocenter a spolků v Praze. Dozvíte se tak, co se v nejbližších týdnech v pražské ekovýchově chystá.

Přeji Vám inspirativní čtení a klidný podzim.

Petr Holý
Koordinátor oblasti EVVO v Praze

OBSAH

Pražská EVVOLUME

3 / 2026

Pro hlavní město Prahu 10.9.2026 vydal BEZK, z. s.
Obsahové zaměření časopisu je připravováno
ve spolupráci s Poradní skupinou EVVO.

portalzp.praha.eu/evvo

BEZK

Letohradská 17

170 00 Praha 7

www.bezk.cz

redakce@prazskaevvolute.cz

www.prazskaevvolute.cz

Vydání připravil: Martin Mach Ondřej

Grafický návrh a sazba: [Matouš Janů](#)

Korektura: Lucie Kameníčková

Foto na titulní straně:

Hřbitovy a pohřební služby hl. m. Prahy

Uzávěrka dalšího čísla: 23. 11. 2026

4/ Zdeňka Vítková

Návrat k půdě a do náruče vody

6/ Přírodní pohřebnictví je daleko přístupnější, než se může zdát, říká Adam Vokáč

12/ Zdeňka Vítková

Les vzpomínek a Luční hřbitov
v Ďáblicích

14/ Vilém Jurek

Když se z místa posledního odpočinku
stane živá krajina

17/ Lenka Skoupá

Když umře zvířecí miláček

19/ Hřbitovy – zelené oázy ve městě

22/ Marco Stella

Smrt, dým a supi

26/ Blanka Javorová

Až umřu, stanu se lesem

30/ Zelenina ze hřbitova?

31/ Jan Moravec

Ďáblický hřbitov

44/ Co se děje v...

65/ Kalendář akcí

Zdeňka Vítková

Návrat k půdě a do náruče vody

Podle českého práva je dnes možné tělo zemřelého pohřbít do hrobu, zpopelnit nebo darovat vědě. Za našimi hranicemi se už ale delší dobu objevují další možnosti pohřbívání.

Zatímco kremace vydává těla ohni, nově zaváděné metody pracují s živlem vody – v případě aquamace – či návratem k zemi (půdě) – u terramace. Nové metody mohou pro někoho na první seznámení působit zvláštně či nedůstojně, s podobnými námitkami ale mnoho lidí před sto lety odmítalo myšlenku dnes běžně přijímané kremace.

Terramace, neboli kompostování, spočívá v uložení zemřelého do směsi sena, slámy a vojtěšky ve speciální nádobě. Z těla se po

uplynutí měsíce a půl stane úrodný materiál, tzv. terramát, o zhruba stejné hmotnosti jako lidské tělo.

Metodu představil v květnu na pražské konferenci Společně za terramaci Max Hüsch, spoluzakladatel německé společnosti Meine Erde. Ta přišla s automatizovaným řešením a prototypem nádoby nazývané „kokon“, ve které se bez použití chemie, pouze v přírodním substrátu za regulovaného přístupu vzduchu a kontroly vlhkosti podaří tělo rozložit za 40 dní. Terramační zařízení se v tuto chvíli nachází v hřbitovních kaplích Evangelické luteránské církve v severním Německu.

Klíčové je jemné houpání nádoby – odtud i další používané pojmenování „kolébka“ –, které zaručí rovnoměrné rozložení vzduchu, vlhkosti i materiálu uvnitř, a tedy i spolehlivý a rychlý rozklad. Přirozené tlení v kolébce dokáže vytvořit teplotu přes 70 °C. Že proces končí, lze poznat i podle toho, že teplota v nádobě klesne. Všechny měkké části jsou v tu chvíli rozložené, kosti se podobně jako po kremaci rozemelou a vloží k terramátu.

Ještě donedávna byla terramace v Německu možná pouze v testovacím režimu – pohřbeno tímto způsobem bylo během 4 let více než 80 zesnulých ze 14 německých

spolkových zemí. Letos v červnu byla ve spolkové zemi Šlesvicko-Holštýnsko, jako první v Evropě, uzákoněna coby další možnost naložení s tělem zemřelého. Kromě Německa je terramace legální také ve 14 státech USA.

Zatímco v Německu musí být terramát stejně jako tělo v rakvi či urna s popelem uložen do země na hřbitově, ve Spojených státech se může s terramátem nakládat volněji, podobně jako s popelem v Česku.

Terramace není jedinou alternativní metodou pohřbívání, o níž se v současnosti mluví. Další v zahraničí do praxe zaváděnou možností je „vodní kremace“, známá také jako aquamace, resomace nebo prostě „zelená kremace“.

Z odborné stránky se jedná o alkalickou hydrolýzu – technologický proces, při kterém jsou za působení alkalického roztoku a zvýšené teploty během několika hodin rozloženy měkké tkáně těla. Pozůstalým jsou předány kosterní pozůstatky v podobě jemného světlého prášku podobně jako popel po tradiční kremaci.

Vodní kremace byla v březnu 2026 zlegalizována ve Skotsku – došlo tak k největší změně britského pohřebního práva od zavedení kremace v roce 1902. Už dříve byla

*Zařízení na likvidaci ostatků pomocí alkalické hydrolýzy. Foto: [USDA](#) / [Flickr](#).
Licence: CC BY 2.0*

Příznivci nových metod v nich vidí rozšíření možnosti volby, jak naložit po smrti se svým tělem, a také udržitelnější alternativy ke stávajícím způsobům pohřbívání. Jako jejich pozitivum zmiňují nižší spotřebu energie oproti většině krematorií a minimální přímé emise do ovzduší.

Kritici naopak upozorňují na etické a technologické otázky ohledně nakládání s na živiny bohatou výstupní tekutinou u aquamace nebo nemalého množství vzniklého substrátu v případě terramace.

Zdráhavě se k novým metodám staví ve svém stanovisku také Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, které má pohřebnictví ve své gesci. Prozatím pro posouzení nových způsobů pohřebnictví postrádá odborné studie, které by jednoznačně doložily hygienicky dokonalý rozklad těla při aquamaci a terramaci, a evropskou technickou normu pro tyto procesy. Ty kromě jiného nesmí představovat zdravotní riziko pro obsluhu a další osoby v blízkosti zařízení a nové metody by měly být podle Ministerstva také skutečně ekologicky šetrnější variantou.

Před povolením terramace a aquamace očekává ministerstvo nejprve širší společenskou a odbornou debatu opřenou o studii a zkušenosti ze zahraničí. Svůj hlas by

v ní měli mít etici, právníci, teologové, ekologové i veřejnost.

V hlavním městě uskutečnil šetření o postojích Pražanů k pohřbívání Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy ve spolupráci s agenturou STEM/MARK na podzim roku 2023.

Z výsledku mimo jiné vyplynulo, že přestože veřejnost zatím nemá o nových metodách pohřbívání příliš informací, terramaci by zvažilo jako možný způsob naložení se svými ostatky 7–21 % dotazovaných, hlavně mladší generace. O aquamaci by uvažovalo 3–14 % odpovídajících, přestože v rozhovorech na ni zaznívaly především negativní reakce – byla vnímána jako průmyslově chladná a neuctívá k zemřelému.

Environmentální hledisko je zásadní pro 8–22 % zpovídaných, návrat po smrti k přírodě pro 13–41 % dotazovaných. Dnes v Praze probíhá kremace přibližně 97 % všech pohřbů, do budoucna by si pohřeb v rakvi do země přálo 17–22 % lidí, nový Luční hřbitov zaujal už tehdy 8–26 % zpovídaných.

Ing. Zdeňka Vítková je redaktorkou *Pražské EVVOlucy*.

uzákoněna také v Irsku, více než 25 státech USA, některých částech Kanady a Austrálie, na Novém Zélandu nebo v Jihoafrické republice, kde si ji jako způsob pohřbení zvolil arcibiskup a bojovník proti apartheidu Desmond Tutu.

Přírodní pohřebnictví je daleko přístupnější, než se může zdát, říká Adam Vokáč

Foto: Uršula Mičovská

Přírodní pohřbívání se snaží člověka vrátit zpátky k přírodě. O přírodě blízkých pohřebištích, symbolice návratu do přírodního koloběhu hovořil Adam Vokáč, správce nového Vzpomínkového parku v pražských Satalicích, který vznikl nedaleko vinořského hradiště.

V čem je Vzpomínkový park Satalice jiný než pohřebiště, jak je běžně známe?

Tento hřbitov, když tomu tak řeknu, právě vůbec nevypadá jako hřbitov. Člověka, když sem přijde, většinou nenapadne, že to je pohřebiště. Opravdu vypadá jako park. A tím se zatím hodně liší od dosavadních pohřebišť u nás v Česku.

Cílem je tady být v rovnováze s přírodou kolem. Přistupovat k místu citlivě.

Adam Vokáč je správcem Vzpomínkového parku Satalice. Stál u zrodu Lučního hřbitova v Ďáblicích – prvního přírodního pohřebiště pro pohřbívání do země u nás. V roce 2022 spoluzaložil spolek Poslední stopa zaměřený na osvětu v tomto tématu. Společně se slovenskou organizací Funebra nedávno připravili příručku nejen pro správy hřbitovů o tom, co jde dělat na hřbitovech lépe i s ohledem na přírodu.

Nepřizpůsobovat ho běžnému provozu hřbitova způsobem, že se tady všechno vydláždí a že tady budou právě úhly a hroby v řadách jeden vedle druhého.

Je to u nás zatím hodně netradiční pojetí hřbitova. A já věřím, že je hodně žádoucí, aby tady vznikaly nové hřbitovy tímto způsobem. Snad tedy půjde i příkladem.

Jaká byla cesta ke vzniku pohřebiště v této podobě?

Satalice svoje pohřebiště doteď neměly a přímo občané volali po tom, že by tady mohlo být zřízeno. S myšlenkou, že by v tomto prostoru dřívějších zahrádek mohl být přírodní hřbitov, přišly starostka Milada Voborská a místostarostka Leona Táborská a návrhu se ujal architekt Zdeněk Sendler. I lidem se představa přírodního hřbitova více líbila.

Myšlenka, že by to mohl být vlastně park s možností ukládání popela, v Satalicích prošla mnohem snáz, než kdyby to měl být ten „ponurý“ hřbitov. Protože pohřebiště jako taková působí ponuře, lidé tam moc nechťejí trávit čas. Není to prostě tak veselé místo, jako vidíte tady kolem nás.

Věřím, že tu skutečně došlo k funkčnímu spojení parku a hřbitova. Je to obojí a není

to vůbec jedno na úkor druhého. Krásně se to doplňuje.

Co bude Vaší náplní práce jako správce Vzpomínkového parku?

Jako správce se teď budu primárně starat o rozvojovou péči parku.

Budu hlavně zahradník a zalévat všechny ty nově vysazené stromy a trvalky.

Satalický Vzpomínkový park vůbec nepůsobí jako ponurý hřbitov.

Od léta se budu věnovat i zájemcům o hrobová místa, rozptýl a vysypání popela, kterých mám na seznamu už asi třicet pět. Tím pádem budu mít na starosti i hřbitovní agendu ve smyslu evidence a uzavírání nájemních smluv na hrobová místa. Budu tu provádět, ukazovat možnosti. Budeme se zájemci vybírat hrobová místa v terénu.

Provedu je procesem, jak má hrobové místo vypadat, protože tady máme specifický manuál hrobových míst a kameníci musí dodržovat určitá pravidla. Takže tohle všechno s nimi budu dávat dohromady.

Věřím, že se z místa stane i oblíbené obřadní místo pro konání posledních rozloučení. Tak bude také hodně co dělat kolem toho – připravovat místo, chystat prostranství a být součástí obřadů. Bude to hodně rozmanitá práce.

Vzpomínkový park se rozkládá v prostoru bývalé zahrádkářské kolonie...

Přímo ve Vzpomínkovém parku plánujete také pořádání akcí. Uskuteční se nějaká už tento podzim?

Zatím máme v plánu hlavně otevření parku 9. září. To bude významná akce.

Co bych tady také rád chystal, jsou sběry ovoce. Budu rád, když mi lidé pomohou na

podzim sbírat švestky a jablka, protože jinak to bude celé na mně.

Vůbec bych byl rád, kdyby to fungovalo komunitně. Můžeme si tu povídat o přírodním pohřebnictví, o smrti a zároveň i udělat trochu práce, natrhat třešně a tak dále. Věřím, že to tady může takto fungovat jako na přírodních hřbitovech na Západočeském území.

Vzpomínkový park není první přírodní pohřebiště v Praze. Už funguje Les vzpomínek a Luční hřbitov v Dáblicích. Každé přitom funguje trochu jinak...

Ano. V Lese vzpomínek se už deset let ukládá popel ke kořenům stromů. Je to část Dáblického hřbitova, kde je hodně vzrostlých stromů. Kolem každého stromu se tu ukládá popel, většinou tak do osmi jamek kolem koka. Jediné, co se na hrobová místa umísťuje, je cedulka na kmeni toho stromu.

Luční hřbitov je novější pohřebiště. Funguje zatím tři roky. Ukládá se na něm do země. To znamená, že se pohřbívají celá těla v rakvi do hrobu. Místo vypadá jako louka. Nejsou tam klasická kamenná hrobová místa. Jediné, co je značí, jsou dřevěné cedulky se jménem a třeba nějakým datem. Stojí za tím myšlenka, že člověk splyne s tou loukou.

Česká legislativa umožňuje velmi volné nakládání s popelem, který můžeme uložit i přímo ke kořenům rostlin. Na druhou stranu ale popel z kremace není svým složením pro rostliny úplně ideální.

Lidem doporučuji, pokud chtějí rozptýlit popel mezi trvalky, smíchat ho předtím se substrátem pro trvalky. Aby popel obohatil substrát o své minerály, ale aby nebyl příliš koncentrovaný, protože jsou v něm hlavně soli. Ukládat popel tímto způsobem je, myslím, optimální, ať už ke stromům, nebo k trvalkám.

Naopak pohřbívání do hrobu je legislativně dost svázané. Jsou i tam nějaké možnosti, jak ukládat do hrobu citlivěji k přírodě?

Určitě. Luční hřbitov se tomu snaží jít vstříc, ale máme omezení. Musíme být pohřbeni v rakvi – nebo aspoň zatím se to tak všude dělá. Teoreticky nám ministerstvo řeklo, že rakev nutná není, ale praxe bez rakve zatím nikde na hřbitově nefunguje. Ale věřím, že to je něco, co se v příštích pár letech změní. Kvůli tomu není potřebná ani novela zákona.

Pak je tady minimální hloubka hrobu. Ta je jasně daná zákonem – metr padesát.

Na přírodních pohřebištích na Západě to bývá méně. My říkáme, ať je to třeba jenom metr. Jednak si tím ušetříme nějakou práci, finance, ale i to tělo lépe zetlí ve svrchní vrstvě půdy. Zároveň do půdy nezasahujeme tolik. Je to i šetrnější vůči podzemní vodě. Vidíme spoustu výhod, proč pohřbívat do mělkých hrobů.

Ještě existuje regulace, která se už spíš týká celých hřbitovů. Ty mohou zřizovat jenom obce nebo církve. Občas vidíme

... a poskytuje tiché místo pro vzpomínání pod korunami stromů.

problém v tom, že obce ze své vůle přírodní pohřebiště tolik nezakládají. Umíme si představit, že kdyby tuto možnost měly třeba i neziskovky, že by přírodních, jednodušších pohřebišť pravděpodobně vznikalo víc.

Přírodní pohřebnictví se snaží člověka vrátit k přírodě. Protože poslední desetiletí, možná staletí se i na hřbitovech

pořád dost od přírody a země odděluje-me...

Ano, tyto hluboké myšlenky se za tím dají hledat. Já je za přírodním pohřebnictvím hledám rád. Samozřejmě to ale není nic nutného. Nechci říkat, že každý, kdo je tady na tom přírodním pohřebišti pohřbený, musí cítit takovouto sounáležitost s Matkou Zemí a tak dále. A že to tím má vyjadřovat.

Ale já sám vidím v tom, co nám může přírodní pohřebnictví, spojení smrti a ekologie, přinést jako společnosti, velký potenciál. Když se pokusíme přijmout tu myšlenku, že jsme součástí koloběhu přírody a vrátíme se do ní po smrti. Třeba se pak do ní můžeme vrátit už i za života.

Většinou když je něco ekologičtější, je to i dražší. Ale u ekologického pohřebnictví to platit nemusí. Dražší může být třeba pronájem místa na přírodním hřbitově, ale lidé už potom nemusí vydávat tolik peněz na péči o to místo...

Ano, takhle se to dá určitě říct. Pokud člověk dává více peněz za nájem na přírodních pohřebištích, tak tím zároveň podporuje i dobrou věc. Pokud je to luční hřbitov, podporuje, že se někdo stará o květnatou louku, což je biotop, který je u nás hodně na ústupu. Tím pádem zachraujeme

i biodiverzitu tím, že tu luční hřbitovy máme a že se o ně staráme.

Když už někdo má rodinný hrob a předci vybudovali to klasické kamenné hrobové místo, jak o něj pečovat, aby bylo bližší přírodě?

Přijde mi dobré nemít tam náhrobní desku. Pokud ji někdo má, tak se dá úplně v pohodě

Vzpomínkový park vznikl podle návrhu architekta Zdeňka Sendlera.

sundat. Není z žádného důvodu potřeba. Dá se místo ní nasypat substrát a zasadit třeba trvalky.

Velké téma je minimalizace hřbitovního odpadu. Mohli bychom se zamyslet nad tím, jestli nám nestačí přinést na hrob něco

symbolického spíše než kupovat velké dary, které nejsou recyklovatelné – typicky velké věnce, co se dají běžně koupit v květinářství.

Další věc, která se nedá dobře recyklovat, protože tam jsou minimálně dvě složky, jsou klasické hřbitovní svíčky. Pokud hřbitov nabízí možnost položit do nějaké nádoby s vodou plovoucí svíčky, tak to vidíme jako optimální. Plovoucí svíčky se recyklují daleko lépe.

Možná ale stačí přinést luční květinu, kterou jsme našli po cestě. Nebo kamínek.

Každý hřbitov může mít na svém území nějaké broukoviště, pracovat s mrtvým dřevem, mít budky, pítka pro ptáky. Plánujete tady tyto prvky, třeba i jako osvětu?

Určitě. Broukovišť už tu máme pár rozmístěných. Z toho, co se tu řezalo za dřevo, se tu většina nechala právě v rámci broukoviště. Takových míst bude určitě vznikat ještě víc.

Také mi přijde dobré to osvětově označit nějakou cedulkou „proč?“. Vysvětlit, proč se někde nekosí, proč se někde kosí mazačkově, proč se nechávají na podzim hromady listů v rozích pohřebiště. Přesně to

mám v plánu a je to i v řádu pohřebiště, že toto tady budeme cíleně dělat a že to lidé nemají odklízet.

Ač je to často jenom symbolické, tak mi přijde, že na takovém místě, jako je hřbitov, je symbolika důležitá.

Váš spolek svým názvem připomíná, že způsob pohřbení je naše poslední ekologická stopa. Na jednu stranu by proto na ní už nemuselo tolik záležet, na druhou stranu to ale lze vnímat tak, že vyjadřuje hodnoty člověka. Dá se říct, kdo volí přírodní pohřebnictví?

Řekl bych, že každý ho volí z jiného důvodu. Na přírodních pohřebištích na Ďáblickém hřbitově jsme si vyzkoušeli, že jsou i lidé, kteří prostě jenom rádi tráví čas v lese. A kdo netráví rád čas v lese?

Myslím, že přírodní pohřebnictví je daleko přístupnější, než se může zdát. Je opravdu pro každého a každý si v něm něco najde. Je také často bezúdržbové, levnější. Takže já v tom vidím cestu pro opravdu širokou společnost.

Jsou lidé, kteří mají přírodu opravdu hodně niterně spojenou s vlastní spiritualitou. A pak jsou lidé, kteří prostě jenom rádi chodí na houby a líbí se jim, že jsou

v lese a že by skončili někde v lese mezi houbami.

Pomáhá lidem vědomí, že jsou součástí přírodního cyklu, vyrovnat se s vlastní smrtelností?

Já to tak mám. Osobně si toto prohlubuji neustále. Vidím v tom velikou útěchu, že jsem součástí jednoho organismu, přírody. Pro mě je toto opravdu hluboké. Ale zároveň to nechci na sílu nutně spojovat s přírodním pohřebnictvím jako takovým. Věřím, že tu ta myšlenka je, že se dá nalézt opravdu snadno a že je s návratem do koloběhu přírody neoddělitelně spjatá.

Spoustu lidí láká představa, že se stanou stromem. Je to opravdu velká část lidí, pro které je to hezký symbol. A pokud se jim to jen tak zalíbí, i když za tím není nic hlubšího, myslím, že tím už vede krásná cesta k tomu, si ten vztah s přírodou nad touto myšlenkou prohloubit.

Rozhovor vedla Zdeňka Vítková.

Zdeňka Vítková

Les vzpomínek a Luční hřbitov v Ďáblicích

V Praze se nachází dvě přírodní pohřebiště na Ďáblickém hřbitově. V části nazvané Les vzpomínek se ukládá popel zesnulých ke kořenům stromů, na Lučním hřbitově se zesnulí pohřbívají do země na lučních páslech. Od tradičních pohřebišť se liší tím, že se na ně neumísťují kamenné náhrobky a desky, hrobová místa značí jen drobné dřevěné cedulky.

Les vzpomínek, založený v roce 2015, se stal vůbec prvním českým přírodním hřbitovem. Popel zesnulých se ukládá v ekologických urnách nebo formou vsypu ke kořenům vzrostlých stromů. Informaci o zesnulých nesou dřevěné tabulky na kmenech stromů. Obřady posledního rozloučení probíhají

v Lese vzpomínek na místě s kamennou skulpturou.

Luční hřbitov byl otevřen v areálu Ďáblického hřbitova 8. září 2023. Také on má své prvenství – jedná se o první české ekologické pohřebiště v Česku, na kterém se pohřbívá v rakvích do země.

Hřbitov má podobu květinové louky sečené pouze ručně. Ani tady nejsou klasické náhrobky, hrobová místa označují pouze

*Luční hřbitov na Ďáblickém hřbitově.
Foto: Petr Zewlakk Vrabec / Hřbitovy
a pohřební služby hl. m. Prahy*

dřevěné cedulky se jménem, základními údaji nebo jiným krátkým textem. Jako obřadní místo slouží na Lučním hřbitově kruhový altán s lavičkami.

Zesnulé je možné na Lučním hřbitově pochovávat do země pouze v ekologických rakvích. Tedy takových, které se v půdě

zcela rozloží. Vyrobeny mohou být z nemořeného a nelakovaného dřeva nebo proutí bez plastových ozdobných prvků. Z čistě přírodních a biologicky rozložitelných vláken mají být i další použité textilie – výstelka v rakvi i oblečení zemřelého.

Během posledních let vznikly přírodní hřbitovy také za hranicemi hlavního města – v Brně, Olomouci, Plzni, Frýdlantu nad Ostravicí, Jindřichovicích v Krušných horách a na dalších místech. V současnosti vzniká přírodní pohřebiště v Mostě, kde jeho idea vzešla z participativního rozpočtu.

Myšlenka ukládat zesnulé do lesního prostředí však není nová. Lesní hřbitovy s klasickými náhrobkami byly zakládány už v první polovině 20. století i dříve. Takový lesní hřbitov se nachází například v Hradci Králové, Novém Boru, Jáchymově, Písku nebo ve Zlíně.

Za vznikem zlínského lesního hřbitova stojí místní podnikatel a starosta Tomáš Baťa. Jako první na něm byl pohřben v roce 1932 mladý syn Baťova lékaře a přítele Rudolf Gerbec.

Tomáš Baťa na jeho pohřbu ve své řeči zmínil, proč je zastáncem lesních hřbitovů: „Zvykli jsme si pohlížet na hřbitov jako na místo, kam je nutno chodit naříkat. Avšak

hřbitov má, jako všechno na světě, sloužit životu. (...) Být takový, aby lidi nestrašil, aby jej mohli navštěvovat i živi, v klidu a radosti. Aby si tam mohli třeba i zahrát a nasvačit se, vzpomenout v dobrém svých, kteří tam v pokoji, v tichu a šumění stromů spí, a vrátit se klidně domů. (...)

Může být něco krásnějšího nežli dostat se ještě po smrti na svět do větví stromů a sloužit dál?“

Květinová louka se seče pouze ručně.

Foto: Hřbitovy a pohřební služby hl. m. Prahy

Ještě téhož roku, 14. července 1932, byl pak na lesním hřbitově pohřben po tragické letecké havárii sám Tomáš Baťa.

Ing. Zdeňka Vítková je redaktorkou *Pražské EVVOLuce*.

Vilém Jurek

Když se z místa posledního odpočinku stane živá krajina

Místo posledního odpočinku může vypadat...

Místo řad náhrobků louka, světlý les nebo sad. Místo plastových dekorací živé květy, kameny a proměny ročních období. Pietní biocentrum propojuje úctu k zemřelým s péčí o krajinu. Nejde o nahodilé rozptylování ostatků, ale o spravovaný prostor s jasnými pravidly.

Co je pietní biocentrum

Biocentrum je biotop nebo soubor biotopů, který umožňuje dlouhodobou existenci přírodě blízkého ekosystému. Pietní biocentrum k této funkci přidává místo posledního spočinutí a vzpomínání. Mohlo by vzniknout

jako nový ostrůvek života uprostřed zemědělské krajiny nebo citlivou proměnou vhodného lesa, sadu či louky.

Podoba by vždy vycházela z místních podmínek. Někde by převládala květnatá louka, jinde světlý les, sad či křoviny. Součástí mohou být pěšiny, klidová místa či drobné umělecké prvky, hlavním pomníkem by však zůstávala krajina.

Architektka a zakladatelka spolku Poslední stopa Blanka Solár pro tuto vizi používá také označení „hřbitov bez hrobů“. Neznámená to místo bez paměti. Místo uložení

lze označit kamenem, drobnou destičkou, rostlinou, stromem, souřadnicemi nebo zápisem v evidenci. Pozůstalí vědí, kam se vracet. Pieta se nevyjadřuje velikostí monumentu, ale vztahem k místu.

Popel a terramát nejsou totéž

V pietním biocentru by mohly být ukládány zejména zpopelněné ostatky nebo terramát. Ten vzniká při terramacii, tedy kontrolovaném přirozeném rozkladu těla za působení mikroorganismů a rostlinných

materiálů. Výsledkem je stabilizovaný organický materiál připomínající zeminu.

Ani popel, ani terramát nelze chápat jako hnojivo. Jde o ostatky člověka, s nimiž musí být nakládáno jednotlivě, organizovaně a důstojně. Terramát obsahuje organickou hmotu a živiny, zatímco popel tvoří převážně minerální látky a soli. Jejich uložení proto přírodě neprospěje automaticky.

Terramát může být vhodný pro hlubší nepodmáčené půdy, běžné louky, sady, křoviny, lesní porosty nebo některé degradované plochy. Nehodí se do mokřadů, k prameništím a vodním tokům ani do druhově bohatých stanovišť závislých na chudé půdě, například suchých trávníků a vřesovišť. Přebytek živin by zde mohl podpořit kopřivu, vysoké trávy či invazní druhy.

Také popel musí být ukládán přiměřeně, protože ve vysoké koncentraci může měnit půdní chemismus a poškodit vegetaci. Ekologické pohřbívání proto začíná poznáním půdy, vody a vegetace konkrétního místa.

Jak by místo fungovalo

Pietní biocentrum by zahrnovalo části určené k ukládání ostatků a části s ekologickou, krajinářskou a vzpomínkovou funkcí. Ostatky by se neukládaly plošně na povrch,

... jako louka, sad či světlý les.

ale do určených míst v půdě, překrytých zeminou a vegetací. Jejich množství by odpovídalo únosnosti stanoviště.

Správa by nekončila pohřbem. Zahrnovala by sledování živin a vegetace, prevenci eroze a splachu, péči o dřeviny a podle typu místa extenzivní seč nebo pastvu. Při šíření nitrofilních či invazních druhů by se management upravil. Nejde tedy o bezzásahovou divočinu, ale o přírodu blízkou krajinu, o kterou se odborně pečuje.

Po naplnění kapacity by se ostatky přestaly ukládat, místo by však nezaniklo. Zůstalo

by prostorem paměti a funkčním biotopem. Právě v tom vidím jeho velký přínos: vzniká území, k němuž mají lidé hluboký vztah, a tím i důvod dlouhodobě je chránit.

Co ukazuje zahraničí

Žádný zahraniční model není přesnou kopií pietního biocentra, příbuzné přístupy jsou však zaběhlé. Ve Velké Británii funguje přes 270 přírodních pohřebišť, často jako louky, sady a lesy. V Německu se od roku 2001 rozvíjejí pohřební lesy, kde se biologicky

rozložitelné urny ukládají ke kořenům evidovaných stromů bez náhrobků a běžné výzdoby. Ještě blíže našemu konceptu jsou americké *conservation cemeteries*, v nichž je pohřbívání propojeno s trvalou ochranou pozemků, obnovou biotopů a potlačováním invazních druhů. Stát Washington navíc jako první v USA umožnil terramaci. Zahraniční zkušenosti ukazují, že pohřebiště může chránit krajinu, má-li jasný plán, správce a dlouhodobé financování.

Pieta má svá pravidla

S přírodním charakterem souvisejí i omezení. Nevhodné by byly plastové květiny, umělé věnce a další nerozložitelné dekorace. V citlivých obdobích může být nutné

A co Česká republika?

Podle veřejně dostupných informací v České republice zatím nevzniklo pietní biocentrum v plném smyslu: krajinné pohřebiště fungující zároveň jako biocentrum a součást územního systému ekologické stability. Přírodní pohřebiště však působí v Praze-Řáblicích, Brně-Líšni, Olomouci či Lubně pod Lysou horou; zpravidla zůstávají součástí tradičních hřbitovů. Další se připravují v Brně-Medlánkách a v Mostě. První pietní biocentrum tak na realizaci stále čeká.

Krajina jako součást posledního rozloučení.

omezit vstup do některých částí, například kvůli hnízdění ptáků nebo obnově vegetace. Pozůstalí by vstupovali do pietního prostoru i živého ekosystému.

Pietní biocentra spojují pohřebnictví, ochranu přírody, architekturu a krajinné plánování. Pohřbívání v krajině však nové není – naši předkové ukládali zemřelé do mohyl a míst spojených s přírodou dávno před dnešními hřbitovy. Jde tedy o inovaci i návrat ke starému vztahu člověka a krajiny.

Zavedení do praxe bude vyžadovat jasná právní, hygienická, majetková a provozní pravidla. Nestačí vybrat louku a prohlásit ji za pietní místo. Musí být zajištěna evidence

ostatků, ochrana území, dlouhodobá správa i odpovědnost provozovatele.

Pietní biocentra nemají nahradit tradiční hřbitovy. Mohou se stát další možností pro lidi, kteří si přejí po smrti nezanechat monument, ale místo, kde vzpomínka pokračuje v podobě stromů, květů, ptáků a proměn ročních období. Krajina zde není jen kulisou posledního rozloučení. Sama se stává jeho součástí.

Ing. Vilém Jurek je krajinný ekolog, v Rezekvítku vede úsek Centrum péče o přírodu.

Lenka Skoupá

Když umře zvířecí miláček

Polovina českých domácností sdílí svůj život s nějakým domácím mazlíčkem. Jen v hlavní městě Praze je registrováno téměř 200 000 psů. Zvířata se stala pevnou součástí našich rodin. Každé soužití ale jednou narazí na nevyhnutelný konec. Odhaduje se, že každoročně jenom v Praze uhynie nebo musí být utraceno kolem 20 000 zvířat (to představuje přibližně 150 tun živočišného materiálu).

V tomto okamžiku se chovatel ocitá na citové i racionální křižovatce. Čelí dilematu, které v sobě mísí hluboký zármutek, finanční možnosti a neúprosnou řeč zákonů.

Z pohledu legislativy zvířecí tělo po smrti opouští sféru emocí a vstupuje do světa

předpisů. Na rozdíl od lidí se na zvířata nevztahuje zákon o pohřebnictví. Mrtvé zvíře je oficiálně řazeno do kategorie „zvláštní druh odpadu“ a nakládání s ním podléhá veterinárnímu zákonu (zákon o veterinární péči č. 166/1999 Sb.). Chovatel má v podstatě tři legální cesty, jak s pozůstatky naložit, každá z nich s sebou nese specifické etické a ekologické otázky.

První, finančně nejméně náročnou možností je ponechat mrtvé zvíře u veterinárního lékaře, odkud putuje do asanačního

Pohřbít? Kremace? Kafilerie?

Foto: Chase Clark / Unsplash.

Licence: Public domain

podniku. Náklady se zde pohybují kolem přijatelných 20–25 Kč za kilogram hmotnosti. Pro mnohé z nás je však představa, že se s milovaným přítelem rozloučíme touto cestou, nepřijatelná.

Alternativou mohou být zvířecí krematoria, se kterými veterinární kliniky často spolupracují. Kremace nabízí možnost individuálního

rozloučení a uchování popela v urně. Zde však chovatel sáhne do kapsy hlouběji. Zatímco u zvířete do 5 kg zaplatí kolem 4000 Kč, u velkého psa s váhou blížící se k metráku se cena může vyšplhat až na 10000 Kč. Pro nízkopříjmové rodiny nebo osamělé seniory se tak důstojné rozloučení stává luxusem, který si nemohou dovolit.

Třetím legálním způsobem pro zájmové chovy pet zvířat (psi, kočky, hlodavci aj.) je pohřbení na vlastním pozemku. To přináší útěchu v podobě blízkosti místa odpočinku, ale chovatel musí striktně dodržet přísná pravidla. Výkop musí být hluboký minimálně 80 centimetrů a vrstva zeminy nad tělem musí dosahovat alespoň 50 centimetrů (u zvířat nad 100 kg dokonce jeden metr). Hrob musí být vzdálen nejméně 200 metrů od jakéhokoli vodního zdroje a tělo nesmí být uloženo v nepropustném obalu, jako je igelitový pytel. Použít lze rozložitelné materiály, jako je papír, dřevo aj.

Zvláště palčivé etické dilema zažívají lidé, kteří jako domácí mazlíčky chovají zvířata tradičně považovaná za hospodářská – například zakrslé kozy, ovce nebo, v posledních letech nesmírně populární, miniprasátka. I když tato zvířata spí v domě a mají svá jména, zákon je neúčinný. Hospodářská zvířata podle české legislativy zkrátka na vlastním pozemku pohřbít nelze.

Ztráta, jako by umřel člen rodiny.

V případě jejich blížícího se konce je může majitel nechat odvézt na jatka, nebo v případě úhynu je povinen předat tělo kafilerii. Legální alternativou může být individuální kremace, avšak ta je kvůli vyšší hmotnosti těchto zvířat finančně nákladná. Majitelé miniprasátek či koz tak po letech citového pouta čelí realitě, kdy se s milovaným tvorem musí rozloučit způsobem, který vnímají jako necitlivý a ryze industriální.

Ještě složitější situace nastává u specifických zvířat, jakými jsou koně. Zde záleží na tom, co má zvíře zapsáno v průkazu koně. Pokud je registrováno jako hospodářské, v průběhu života u něj platí ochranné lhůty pro léčiva a může skončit výhradně na porážce či v kafilerii.

Pokud je však kůň veden jako „pet“ zvíře, nesmí být poražen na jatkách a majitel ho

může nechat odvézt do kafilerie. Také ale může zajistit kremaci či pohřeb na vlastním pozemku, v tomto případě je třeba počítat s finanční i logistickou náročností.

Že vztah k mrtvým zvířatům a ekologické nakládání s nimi rezonuje celým světem, dokazuje i kontroverzní příklad z dánské zoo v Aalborgu. Tamní vedení otevřeně vyžadovalo veřejnost, aby do zahrady nosila nechtěná domácí zvířata – králíky, morčata, ale klidně i kozy či koně. Zaměstnanci je šetrně utratí a použijí jako přirozenou potravu pro šelmy.

Pro někoho barbarský čin, z pohledu ekologie a biologie však racionální návrat k přírodnímu koloběhu, kde nic nepřichází nazmar.

Dilema chovatele tak zůstává otevřené. Máme se na sklonku života našich zvířecích společníků rozhodovat srdcem, peněženkou, nebo ekologickým kalkulem? Rozhodně je to téma, které ukazuje, že i láska ke zvířatům musí nést odpovědnost za stopu, kterou jejich odchod zanechá.

Ing. Lenka Skoupá je předsedkyně Toulcova dvora.

Hřbitovy – zelené oázy ve městě

Když se řekne biodiverzita, málokdo si jako první vybaví hřbitov. A přece právě městská pohřebiště patří k nejbohatším přírodním ostrůvkům, jaké v moderním městě najdeme. Důvod je jednoduchý: zatímco okolní město se neustále mění a přestavuje, hřbitovy zůstávají desítky i stovky let téměř beze změny. Půda se nepřeorává, staré stromy se nekácejí jen proto, aby uvolnily místo nové výstavbě, a klid je tu přirozenou součástí prostředí.

Vzniká tak typ krajiny, který v jiných částech města téměř zmizel: staré stromy, rozmanitá spontánně se vyvíjející vegetace a půda, která se může dlouhodobě vyvíjet bez zásadních zásahů. Právě to vytváří podmínky pro překvapivě pestrý život.

Kdo a co tu vlastně žije

Na pražských hřbitovech hnízdí řada ptáků vázaných na staré stromy. V korunách se

ozývá bubnování strakapouda velkého, po kmenech se nenápadně pohybuje šoupálek krátkoprstý a někde na otevřenějších plochách lze zahlédnout i žlunu zelenou, která tu hledá potravu v trávě.

Vedle nich tu žijí i druhy, které se městu postupně přizpůsobily – kos černý, sýkora koňadra nebo holub hřivnáč.

Pod zemí i nad ní žijí ježci, veverky, další drobní savci a také netopýři. Na hřbitovech, které sousedí s většími zelenými celky, se

Klid tu je přirozenou součástí prostředí.

objevují i větší zvířata. V Ďáblicích lze zahlédnout zajíce, a občas dokonce i srnčí zvěř, v Motole se objevují i divočáci, které je však nutné z prostoru hřbitova odpuzovat pachovými ohradníky.

Proč hřbitov nevypadá jako park – a proč je to dobře

Hřbitovní zeleň se liší od klasického městského parku. Ne všechna tráva se seká

stejně často, část listů zůstává na místě a někde se ponechává i odumřelé dřevo. Nejde o zanedbanost, ale o vědomou volbu.

Méně intenzivní údržba umožňuje přežít hmyzu, drobným živočichům i rostlinám, které by v pravidelně sečeném a uklízeném parku neměly šanci. Staré stromy s dutinami poskytují hnízdiště ptákům a úkryt netopýrům. Spontánní vegetace zase vytváří pestré prostředí pro opylovače.

Otázka ponechávání odumřelých stromů nebo porostů břečťanu má své limity. Hustý obrost může ztěžovat kontrolu zdravotního stavu dřevin a u oslabených stromů zvyšovat riziko jejich rozpadu. Proto se takové dřeviny ve většině případů odstraňují. Výjimkou jsou vybraná místa, například dáblický Les vzpomínek, kde lze torza stromů bezpečně zachovat a využít je jako přirozený biotop.

Husté koruny stromů zároveň výrazně ovlivňují mikroklima. Ve srovnání s okolní zástavbou zůstávají hřbitovy i v horkých dnech citelně chladnější – stín, vlhkost půdy a omezené množství zpevněných ploch zpomalují přehřívání prostředí. Zatímco zpevněné plochy dešťovou vodu rychle odvádějí pryč, hřbitovní půda ji vsákne a stromy ji postupně uvolňují zpět do vzduchu. V létě, kdy jsou tepelné ostrovy ve městě stále větším

Hřbitov jako pestré prostředí pro opylovače.

problémem, je to vlastnost, která má reálnou hodnotu pro celé okolí.

Kromě stromů zde nezastupitelnou roli hrají i další rostliny. Některé mají na hřbitovech tradici sahající staletí zpátky: barvínek, břečťan, bergénie nebo kapradí. Jiné druhy se sem dostaly náhodou a zabydly se samy. Výsledkem je vegetace, která je pod zaklenutými korunami starých stromů

překvapivě pestrá a odolná. Mnohé z těchto rostlin přežijí bez péče i celá desetiletí. Na starých náhrobcích zase místy rostou oranžové lišejníky.

Hřbitovy tak představují jiný typ městské zeleně: méně upravený, ale biologicky bohatší a klimaticky stabilizující.

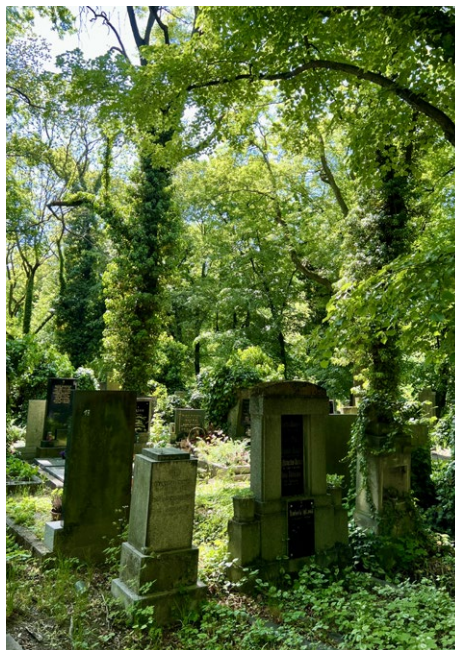

Není to zelené odvětví – ale snažíme se

Pohřebnictví jako celek není a nikdy nebude úplně bez dopadu na životní prostředí. Pracujeme s materiály, energií i prostorem způsobem, který má své limity. Přesto existuje řada kroků, jak tento dopad snižovat – a postupně je zavádíme do praxe.

Základem je dlouhodobá péče o zeleň. Staré stromy se snažíme zachovat co nejdéle a nahrazovat je novými postupně, aby zůstala zachována kontinuita prostředí. V roce 2025 bylo na pražských hřbitovech vysazeno přibližně 120 nových dřevin. Výběh druhů přitom často ovlivňuje památková ochrana; cílem je nejen odolnost a dlouhodobá udržitelnost, ale i zachování historického charakteru jednotlivých hřbitovů.

Důležitou roli hraje hospodaření s vodou. V areálu Strašnického krematoria vznikl podzemní rezervoár pro zachytávání dešťové vody, která slouží k zalévání. Na hřbitově ve Vršovicích dokonce funguje samostatná vodovodní síť napájená výhradně dešťovou vodou ze dvou nových podzemních nádrží. Voda, která na hřbitov spadne, tak zůstává v místě a vrací se zpět do krajiny. Zároveň se snažíme postupně nahrazovat nevhodné asfaltové povrchy dlažbou – buď klasickými dlažebními kostkami, nebo alespoň moderní zasakovací zámkovou dlažbou.

Péče o stromy je nutná.

Specifickou cestou k citlivějšímu přístupu k životnímu prostředí jsou přírodní formy pohřbívání. V Ďáblicích vznikla dvě přírodní pohřebiště: Les vzpomínek, kde se popel ukládá v biologicky rozložitelných urnách nebo přímým vsypem ke kořenům stromů, a Luční hřbitov, kde se pohřbívají celá těla v přírodních rakvích bez kamenných

Přírodní krása pražských hřbitovů.

náhrobků. Místo pohřbení se tu postupně stává přirozenou součástí krajiny.

Hřbitovy a pohřební služby hl. m. Prahy

Marco Stella

Smrt, dým a supi

Člověk za sebou zanechává ekologickou stopu po celý život a bylo by poněkud naivní doufat, že smrtí tento hluboce zažitý zvyk náhle opustí. Mrtvé tělo je třeba někam uložit, spálit, vysušit, rozložit, vystavit ptákům nebo alespoň zabalit do něčeho, co by pozůstalým připadalo dostatečně důstojné.

Pohřeb totiž v lidských dějinách a napříč prostorem nikdy nebyl jen technické odstranění či využití biologického materiálu – k dobám a místům, kde tomu tak bylo, se ještě vrátíme. Z hlediska antropologie je pohřeb vším možným od divadla kulturní paměti přes společenskou smlouvu mezi živými a mrtvými a rituál přechodu až po přehlídku toho, co si daná kultura představuje pod pojmy čistota, prestiž, bohatství a (správné) uspořádání světa.

„Ekologický účet“ se proto neplatí pouze za samotné tělo, ale hlavně za všechno, co obrazně řečeno putuje s ním, putuje na onen svět (ať už si pod tím představíme cokoliv). U řady dávných rituálů pochopitelně přesně nevíme, co se tím nebo daným předmětem či funerální praktikou konkrétně myslelo. Můžeme si je ale poměrně kvalifikovaně domyslet, protože právě smrt představuje kromě několika jiných lidských daností to, co všechny lidi spojuje.

Máme jisté předporozumění tomu, že s mrtvými je třeba nakládat speciálně, byť ono

Mumie malého dítěte. Foto: Luc van Gent / Flickr. Licence: CC BY-NC-ND 2.0

„speciálně“ se může občas až šokujícími způsoby lišit (o tom později). A i pokud si odmyslíme tento bytostně kulturní lidský aspekt, téměř vždy lze odhadovat dopad daného rituálu podle spotřeby materiálu, paliva, dopravy, nutného personálu atd.

Vezměme si starý Egypt. Mumifikace, zvláště ta určená elitám, spotřebovala natron, množství plátna, oleje, vosky a aromatické pryskyřice, z nichž některé

putovaly do Egypta z překvapivě vzdálených oblastí. K tomu připočtíme dřevěné rakve, kamenné sarkofágy a hrobky, jejichž stavba rozhodně nebyla nízkooenergetickým koníčkem na nedělní odpoledne. Ve špičkových provedeních šlo pochopitelně o výsadu menšiny, nikoliv o sériovou službu pro miliony lidí ročně, byť jak nasvědčují některé nekropole, například ta v Dér-el-Medině (18. až 20. dynastie), ale spoň nějakou tu formu mumifikace a přirodně velkou hrobku si dopřálo překvapivě mnoho obyvatel.

*Kočičí mumie. Svého času zdroj hnojiv.
Foto: Mario Sánchez / Wikimedia Commons.
Licence: CC BY-SA 2.0*

Zatímco my si spoříme na duchod, průměrný Egyptan si celý život spořil na smrt. Šlo tedy o záležitost velmi drahou, a jelikož bylo účelem udržet tělo co nejdéle v dobré kondici, cynicky můžeme hrobky chápat jako kapsle obsahující organický materiál, který se ale velmi špatně dostává do přírodního oběhu živin.

Toho si ostatně povšimli na konci 19. století příčinliví a praktičtí britští obchodníci a doslova geologické vrstvy láskyplně uložených a milovaných koček vytěžili, převezli, rozemleli a zpracovali na báječné a velmi intenzivní zemědělské hnojivo. Netvrdím, že máme považovat velkolepé monumenty egyptských říší za pasti na organický materiál, ale pravdou je, že čím lépe je tělo udržováno ve stavu omezujícím rozkladné procesy, tím větší energii je třeba vynaložit a tím později se živiny v těle obsažené vrátí do přírodního koloběhu.

O několik tisíciletí později popsal arabský cestovatel Ibn Fadlán pohřeb významného muže mezi povolžskými Varjagy: loď, dřevo, textile, oběti zvířecí i oběť mladé dívky a nakonec mohutná hranice. Takový obřad byl ekonomicky a v jistém smyslu i ekologicky drahý právě proto, že drahý být měl. Spálené zdroje nebyly vedlejším efektem, ale veřejným důkazem postavení zemřelého. Totéž platí pro mnoho historických i recentních, více či méně okázalých kremací od Indie po Bali. Oheň tělo rychle promění, potřebuje však palivo a při nedokonalém hoření vytváří pochopitelně kouř a jemné částice, v případě nebožtíků z chudších rodin také různé velké nadohořelé kousky vhozené bez větších okolků přímo do řeky, což lze považovat spíše za hygienické než ekologické riziko, vše je

Kremace na Bali. Foto: Matouš Janů

však otázkou míry – mrtvá těla plná různých typů medikací mohou mít a mají vliv i na ekosystém (viz níže).

Tradice sama o sobě tedy rozhodně není žádnou ekologickou certifikací, i prastarý rituál může být v zásadě slavnostním způsobem, jak poslat kus lesa do atmosféry. Totéž pochopitelně platí i o euroamerických pohřbech žehem, jejichž ekologická stopa je značná a cena kolísavá podle toho, kde

zrovna Donald Trump a jeho kamarádi šíří svobodu a demokracii.

Na opačném konci stojí tibetský „nebeský pohřeb“ džhátor, při němž je rozsekané tělo zpřístupněno supům (pro tento proces existuje i specializované povolání, rogyapa, tedy trhač mrtvol), a zoroastrijské „věže mlčení“, kde mrtvé rozkládali kromě

povětrnostních podmínek titíž výše zmínění specialisté na rychlou recyklaci. Pro pozorovatele z naší kultury naleštěných rakví může jít o výjev poněkud drastický, z ekologického hlediska je však téměř geniálně úsporný: není třeba rakev, palivo ani trvalý hrob. Jenže i tento systém má svou infrastrukturu, pouze živou. Když v jižní Asii téměř zmizeli supi kvůli veterinárnímu i lidskému léčivu diklofenak, rozpadla se nejen potravní síť, ale zkomplikovala se i část pohřební praxe. Ukázalo se také, že někdy není nejdůležitějším pracovníkem pohřebnictví hrobník, nýbrž pták.

Jinde mrtví odmítají zůstat jednou provždy uklizeni. Při madagaskarském famadihana rodiny po letech otevírají hrobky, ostatky předků znovu balí do látek, tančí s nimi a ukládají je zpět. Ekologická stopa neleží tolik v těle, jako v opakovaně požívaných textiliích, cestování příbuzných a hostinách. Společenský přínos je ovšem značný: příbuzenství se při rituálu nejen připomíná, ale doslova znovu skládá.

Ještě úsporněji s místem zacházely některé komunity na Filipínách a v Číně, které zavěšovaly rakve na skály. Spotřebovaly dřevo a lidské úsilí, zato nepotřebovaly hřbitovní trávník, betonové obruhy ani správce s motorovou sekačkou. Jakási vertikální verze pohřebního parkování.

A jak si vede naše moderní civilizace, která se ráda považuje za praktickou? Konvenční pohřeb do země může zahrnovat balzamování, lakovanou rakev z dováženého dřeva či kovu, betonovou vložku, kamenný náhrobek, dopravu a desítky let sekání, zalévání a obnovování výsadby a výzdoby. Kremace šetří místo a materiál, ale spotřebovává energii a produkuje oxid uhličitý, oxidy dusíku a podle technologie i rtuť ze zubních amalgámů a jiné zplodiny. Odborné studie spíše neukazují jednoduchého vítěze, hodně záleží na palivu, dopravě, materiálech a následné péči.

Nejšetrnější obvykle vychází to, co v reklamě působí téměř podezřele prostě: místní přírodní pohřeb bez balzamování, těžké rakve, betonu a věčného trávníku. Slibně vypadají také alkalická hydrolýza a lidské kompostování, ani ty však nejsou kouzlem bez vstupů – potřebují zařízení, energii, vodu a právní i morální souhlas společnosti, která si musí zvyknout, že důstojnost nemusí mít podobu plynového ohně ani žuly z Brazílie.

Co si z toho odnést? Ne že bychom měli všichni skončit na skále pod supím zobákem. Pohřeb musí dávat smysl pozůstalým, jinak selže ve své hlavní sociální funkci. Ekologická lecke různých kultur je ale překvapivě jednoduchá: největší stopu nezanechává mrtvé tělo, nýbrž naše potřeba je

Pohřeb supy. Foto: FishOil / Wikimedia Commons. Licence: Public domain

obložit materiálem, energií a dlouhodobou údržbou. Skutečně zelený pohřeb proto není nový výrobek, ale spíše schopnost ubrat – méně převážet, méně pálit, méně betonovat a méně dokazovat lásku k zemřelým množstvím kamene a různých více či méně bizarních obětí. Mrtví, domnívám se, už žádné pohodlí nepotřebují. To my živí potřebujeme příběh, v němž jejich odchod dává smysl.

Mgr. et Mgr. Marco Stella, Ph.D.,
vystudoval antropologii, evoluční a teoretickou biologii. Je zahradník.

Blanka Javorová

Až umřu, stanu se lesem

Přáli byste si být jednou pohřbeni v lese, pod jabloní nebo na rozkvetlé louce? A co kdyby náš poslední odpočinek mohl zároveň přispět k tomu, že kus přírody zůstane zachován i pro ty, kteří přijdou po nás?

Přírodní pohřebnictví propojuje přírodě blízké způsoby pohřbívání se smysluplnými obřady posledního rozloučení. Vzniklo ve Velké Británii v 90. letech jako reakce na krizi pohřebních rituálů. Nejde přitom jen o to, nahradit plastovou urnu dřevěnou nebo umělý věnec lučním kvítím. Snaží se nově promýšlet celý náš vztah ke smrti – a spolu s ním i vztah k přírodě, místu a lidem kolem nás.

Do České republiky začaly jeho principy přinášet členky spolku Ke kořenům v roce 2012. V roce 2022 vznikl také spolek

Poslední stopa a téměř v každém kraji dnes působí lokální iniciativy, například boskovické Zesnu či ostravská Ze mě země.

V České republice nyní najdeme osm přírodních hřbitovů: Les vzpomínek, Luční hřbitov a Vzpomínkový park Satalice v Praze, Údolí vzpomínek v Brně, lesní hřbitov v Olomouci, Plzni a Jindřichovicích u Sokolova a beskydský hřbitov Vzpomínky pod Lysou. Největší přírodní hřbitov Krajina

Uložení v Lese vzpomínek.

Foto: Archiv Ke kořenům

vzpomínek o rozloze 27 hektarů právě vzniká v bývalém vojenském újezdu v Doubovském Hradišti.

Respekt ke svobodě každého z nás

Základní vizí přírodního pohřebnictví je, aby každý člověk měl dostatek informací,

podpory a inspirace, a mohl se tak vydat vlastní cestou rozloučení. Lidé si totiž zaslouží vědět, jaké mají možnosti a práva, ještě dlouho předtím, než budou pohřbeni. A ideálně by měli znát také environmentální a společenské dopady své volby.

Když někdo zemře, jeho blízcí musí během několika dní zařídit pohřeb, často

Ekologické urny Ke kořenům.

Foto: Martin Rabovský / archiv Ke kořenům

bez jakékoli předchozí zkušenosti. Není proto divu, že mnozí jednoduše přijmou standardní nabídku pohřební služby, nebo obřad úplně odmítnou (Česká republika má nejvyšší podíl kremací bez obřadu na světě). Ve skutečnosti máme mnohem více možností, než obvykle tušíme.

Ekologie a podpora přírodní rozmanitosti

Záměrem přírodního pohřebnictví je minimalizovat ekologickou stopu pohřbívání a přispívat k adaptaci krajiny na klimatickou změnu. Hledí za horizont našeho individuálního života – směrem k dalším druhům a dalším generacím.

Nejviditelnějším projevem jsou přírodní hřbitovy. V Británii je jich dnes více než tři sta a mají podobu luk, lesů i dalších přírodních areálů. Zakládají je obce a církve, ale také neziskové organizace a soukromníci. Nejčastěji se zde pohřbívá tělo bez zpopelnění, v biologicky rozložitelné rakvi nebo rubáši. Na místě pohřbení může být vysazen strom, a postupně tak vznikají nové vzpomínkové lesy. Jinde hroby téměř neviditelně splývají s krajinou.

Ještě dál jdou ochranné hřbitovy – *conservation burial grounds*. Pohřbívání je zde přímo propojeno s ochranou přírody. Příjmy z pohřbů mohou financovat péči o krajinu či výkup dalších pozemků, které se stávají chráněným územím.

Zajímavým trendem u nás je také rozptylování popela v přírodě. Kremace ani popel samotný ekologické nejsou. Místo, kde jsme rozptýlili popel někoho blízkého, už pro nás

ale často není obyčejným kusem krajiny. Vracíme se k němu, sledujeme jeho proměny a vytváříme si k němu hlubší vztah.

Prostor pro jedinečné obřady posledního rozloučení

Pozůstalí nejsou v přírodním pohřebnictví jen diváky obřadu, ale jeho spolutvůrci.

Česká proutěná rakev.

Foto: Nikol Klapková / archiv Ke kořenům

Mohou rakev ozdobit a nést, promluvit, zazpívat, uložit popel do země nebo společně vykopat hrob.

Stále více lidí pro rozloučení volí přírodu – oblíbené místo v horách, u řeky či v lese.

Jednotlivé prvky obřadu jsou přitom utvářeny tak, aby odrážely to, co měl zemřelý rád a co pro něj bylo důležité. Na prvním obřadu, který jsme se spolkem Ke kořenům doprovázeli, vybírali pozůstalí na památku zemřelého peníze na podporu lesní rezervace Ščůrnica. Při rozloučení s paní, která vedla záchranou stanici pro volně žijící živočichy, jsme na závěr vypustili uzdravenou straku zpět do přírody.

Duchovní otevřenost

Přírodní pohřebnictví ctí různé tradice a duchovní cesty a přitom není přímo spojeno s žádnou z nich. Vychází z univerzálních lidských kvalit, které pomáhají při setkání se smrtí – laskavost, přítomnost, neutralita a opravdovost. Pro někoho je důležitá modlitba, pro jiného píseň, oheň nebo ticho. Příroda sama připomíná, že smrt není protikladem života, ale jeho součástí.

Krása spočívající v jednoduchosti

Přírodní pohřebnictví přináší jinou estetiku – přírodní materiály, světlé barevné odstíny, kouzlo prostého rukodělného zpracování či vytříbeného designu. Důležitý je i příběh jejich vzniku. Kytice z lokálně vypěstovaných květin, ručně pletená rakev nebo urna vytvořená místním keramikem v sobě nesou jiný příběh než anonymní

výrobek dovezený přes půl světa. Krása tu není luxusem. Je způsobem péče.

Otevřený a zodpovědný přístup ke smrti

Hnutí přírodního pohřebnictví je součástí širší renesance zájmu o smrt. Znovu hledáme cesty, jak o ní mluvit a jak k ní přistupovat moudře a dovedně – se smyslem pro hloubku i pro humor.

Přírodní pohřebnictví má sílu přerážovat náš pohled na smrt tím, že ji prakticky i fyzicky zasazuje zpátky do života. Hřbitov může být loukou či lesem a péče o mrtvé se může znovu stát něčím, na čem se podílí rodina a přátelé.

V zahraničí se nově objevuje pojem regenerativní pohřebnictví, který tuto myšlenku posouvá ještě o krok dál. Dobrý pohřeb nemusí být pouze šetrnější k životnímu prostředí. Může přispívat k obnově krajiny, vztahů i společenství. Může chránit kus lesa, prohloubit vztah rodiny k místu nebo znovu propojit lidi, kteří se dlouho neviděli.

Přemýšlení o vlastní smrti nemusí vést jen ke strachu nebo smutku. Může nás přivést k otázkám, jak chceme žít, k čemu chceme patřit a co chceme jednou zanechat za sebou. Přírodní pohřebnictví nám připomíná, že náš vztah k přírodě nemusí končit smrtí.

A čím byste se po smrti chtěli stát vy? Lesem, loukou nebo třeba lípou dávající stín u polní cesty?

*Obřadní místo v podzimmím hávu.
Foto: Michal Jenčo / archiv Ke kořenům*

Mgr. Blanka Javorová je obřadnice posledních rozloučení a lektorka ze spolku *Ke kořenům*.

Zelenina ze hřbitova?

Stadtwerke, se řídí zásadou, že hřbitovy není nutné vnímat pouze jako pohřebišť, ale také jako prostor nabízející další uplatnění. „Tato iniciativa ukazuje, že naše hřbitovy nejsou jen místy posledního odpočinku – jsou to i místa pro setkávání a společné úsilí o ochranu životního prostředí,“ uvádí jednatelka Friedhøfe Wien Renate Niklas.

Zájemci o zahradničení musejí být majiteli hrobu na některém ze 46 hřbitovů spravovaných městem. Rezervace zahrádky probíhá prostřednictvím bezplatného online portálu. Deset nových záhonů o rozloze 24 m² s předem vysázenou bio zeleninou dostali vybraní jedinci do péče v květnu. Služba stojí ročně 149 € a zahrnuje zapůjčení zahradního náradí, odborné poradenství, a dokonce i osobní podporu společnosti Ackerhelden. Tento druh zahradničení je tedy vhodný i pro začátečníky a představuje snadný způsob, jak si vypěstovat vlastní zeleninu přímo v městském prostředí.

Urban gardening na hřbitovních plochách slouží i jako forma relaxace a vyrovnání se se ztrátou blízkých. Spojuje milovníky zahradničení napříč generacemi a podporuje komunitní výměnu zkušeností. „Spolupráce s Friedhøfe Wien je pro nás srdeční záležitostí. Chceme lidem ukázat, jak snadné a naplňující může být pěstování vlastní

Vídeň pokračuje ve svém inovativním projektu, který vyhrazuje určité hřbitovní plochy k zahradničení. Loni v březnu přibýlo ve Vídni dalších deset záhonů, na kterých si zájemci mohou vypěstovat vlastní bio zeleninu.

Místo posledního odpočinku a zároveň urban gardeningu? To není ve Vídni neobvyklá kombinace. Projekt, který umožňuje pěstovat vlastní zeleninu na vybraných hřbitovních pozemcích, spustila městská společnost Friedhøfe Wien na jaře 2023 poprvé na hřbitovech Zentralfriedhof a Südwest. Iniciativa se dosud těší velkému zájmu: zhruba 75 % účastníků z minulých let si své záhony zarezervovalo i na další sezonu. Ve spolupráci se zahradnickou společností Ackerhelden proto dochází ke zpřístupnění dalších ploch – například na hřbitově Neustift v 18. městském obvodu.

Společnost Friedhøfe Wien, která je součástí městského koncernu Wiener

Urban gardening na hřbitově Neustift.
Foto: Harald Lachner

zeleniny. Nové místo na hřbitově Neustift k tomu nabízí ideální podmínky,“ uvádí jednatel společnosti Ackerhelden Jan Pech.

Společnost Friedhøfe Wien spravuje 46 vídeňských hřbitovů, které zauímají přibližně 1,2 % městské plochy a přispívají k ochraně biodiverzity i zlepšování městského klimatu. Projekt zaměřený na urban gardening je součástí širší ekologické iniciativy Gemeinsam.SORGsAM (Společně s péčí), konkrétně kategorie Natur.Nah (Blízko přírodě) zaměřené na šetrné využití přírodních zdrojů.

Michael Chlum

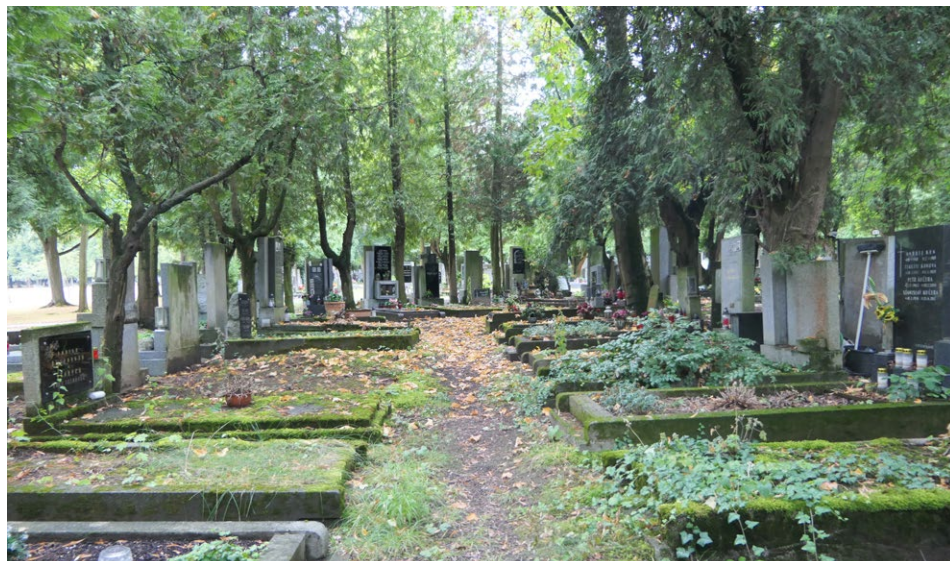
Jan Moravec

Ďáblický hřbitov

Když se zadá do vyhledávače kombinace slov hřbitov, Praha a ekologie (příroda), vypadne spolehlivě Ďáblický hřbitov. To, že na části tohoto hřbitova je přírodní pohřebiště, však rozhodně není jedinou jeho zajímavostí.

Ďáblický hřbitov, ležící na severním okraji hlavního města, je se svými necelými 15 hektary po Olšanech druhým největším pražským hřbitovem. Založen byl před více než sto lety jako nový „centrální pražský hřbitov“, když kapacita Olšan rozrůstajícímu se městu už nestačila.

Plánovány byly ještě další dva „velké“ hřbitovy, na západě a jihu metropole, k jejich zřízení však nikdy nedošlo. I Ďáblický hřbitov měl být původně mnohem větší, zakoupeny pro něj byly pozemky o ploše bezmála

tří desítek hektarů. Východní část zamýšleného areálu však byla nakonec využita pro okrasné školky, zásobující sadebním materiálem pražské parky. (Zajímavé je, že mnohé oficiální materiály dodnes uvádí rozlohu hřbitova 29 ha.)

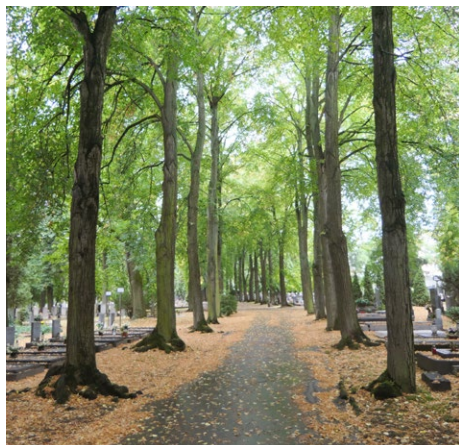
Ďáblický hřbitov je „jediným kubistickým hřbitovem na světě“, píše se v každém turistickém průvodci i v leckteré publikaci o moderní architektuře. Upřímně to, že je nějaká kubistická stavba „jediná na světě“, zas není tak překvapivé, protože kubismus

Ďáblický hřbitov má skoro 15 hektarů.

v architektuře je výhradně česká záležitost a celkově těch staveb nevzniklo moc. Což rozhodně nesnižuje architektonickou unikátnost Ďáblického hřbitova, spíš naopak.

Příčemž skutečně kubistická (dle projektu Vlastislava Hofmana z let 1912–1914) je jen západní hřbitovní zeď a severní brána s dvěma okrouhlými pavilony. Některé další stavby a prvky v areálu hřbitova by šlo označit jako novokubismus, jsou mnohem

pozdější, některé i téměř současné, ale snaží se ctít kubistický duch místa (což někteří odborníci oceňují, jiní kritizují, že je tím setřena čitelnost původního konceptu).

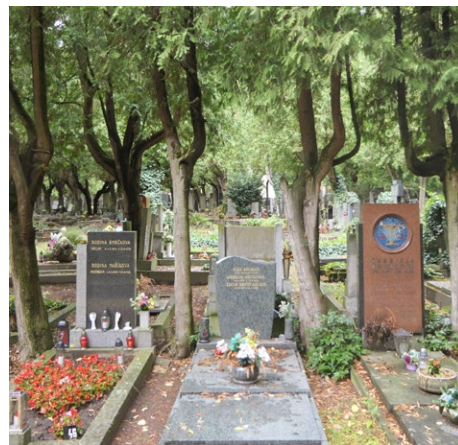
Nejzelenější pražský hřbitov...

jakékoli vzpomínky „zmizeli“, do jam spolu s odpadky. A je tu samozřejmě i hřbitovní „klasika“ – tradiční hroby, kolumbárium, rozptylová louka.

s řadou zajímavých dřevin...

Z pěvců tu oficiální nálezořová databáze ochrany přírody uvádí například červenku, budníčka menšího, pěnici černohlavou, brhlíka, šoupálka krátkoprstého, slavíka

i tradičními hroby.

Ďáblický hřbitov je rozhodně pozoruhodným místem zaznamenávajícím snad vše, co se v oblasti pohřbívání mrtvých za posledních sto let v české kotlině mihlo – od nejmodernějších trendů ekologického pohřbívání, jak již bylo zmíněno (Les vzpomínek byl prvním novodobým přírodním pohřebištem u nás), až po obludné „pohřbívání“ těch, u nichž minulý režim chtěl, aby bez velké pozornosti a ideálně bez

Krom toho je však Ďáblický hřbitov též významnou zelenou plochou (subjektivně dost možná jedním z nejzelenějších pražských hřbitovů) s řadou zajímavých dřevin, s květnatými loukami a v návaznosti na to samozřejmě i domovem mnoha různých živočichů.

Ze savců jsou klasikou pražských hřbitovů veverky, které nechybí ani v Ďáblicích.

obecného, pěnkavu obecnou, sýkoru koňadru i modřinku, zvonka, dlaska, mlynářka, lejska černohlavého, kosa černého, drozda zpěvného, sojku či straku, z dalších ptáků holuba hřivnáče, hrdličku zahradní, strakapouda velkého, žlunu zelenou nebo kalouse ušatého.

Vzhledem k řadě starých stromů, lučním partiím i celkové členitosti území zde lze

očekávat i množství bezobratlých. U nich jsou však dostupná data poměrně skoupá – tři druhy sekáčů, 20 druhů motýlů (vesměs denních), dva druhy brouků, dva druhy ploš-

Hlavní dřevinou alejí jsou lípy srdčité.

tic... Žádný podrobnější průzkum se tu zatím zřejmě nedělal, což by mohla být výzva.

Pojďme se hřbitovem projít.

Vstoupit můžeme severní, tedy původní kubistickou branou. Základní kostru celého hřbitova tvoří lipové aleje, lemující většinu zdejších cest. Všeměs jsou tvořeny lipami srdčitými, ale najdeme zde třeba i lípu zelenou.

Za branou zahneme vlevo a kolem kaple (staré smuteční síně), za níž se ukrývá domek správce hřbitova, dojdeme k severní hřbitovní zdi. Právě zde jsou hromadné

Kubistická brána.

šachtové hroby odpůrců totalitních režimů, které hřbitovu zajistily pochybnou „slávu“. Dnes zde pohřbené připomíná několik památníků a řada symbolických hrobů.

Severozápadní část hřbitova vyplňují běžné hroby. Hlavní dřevinou je zde zerav západní, tradiční hřbitovní strom, lidově zvaný tůje (počeštěné vědecké jméno zeravu Thuja), mezi nimi ale najdeme krásné

solitéry červenolistých buků, klenů, jasanů či zeravu obrovského a také mnoho různých keřů. Na rozdíl od mnoha jiných hřbitovů zde téměř nenajdete hroby známých

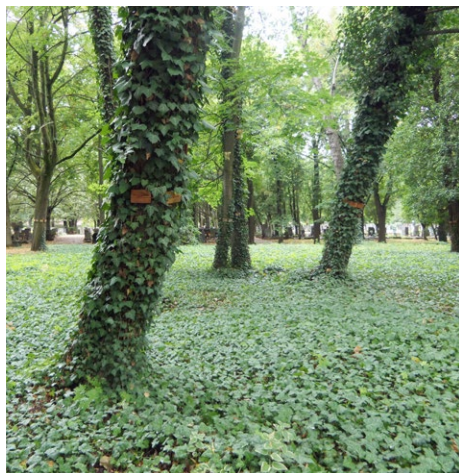

Severozápadní část hřbitova.

osobností. Při západní hřbitovní zdi se nachází kolumbária, tedy prosklené schránky k ukládání urn.

Téměř uprostřed hřbitova je kruhově uspořádaný prostor, v jehož středu je čestné pohřebiště padlých ve 2. světové válce, zatímco vnější kruh – květnatá louka – je ve své jižní části nově využit jako tzv. Luční hřbitov. Otevřen byl v roce 2023 jako vůbec

první pohřebiště v České republice určené k ekologickému pohřbívání nezpelněných těl, což znamená plně rozložitelné, čistě z přírodních materiálů vyrobené rakve, jejich výstelky (textilie) i vše ostatní,

Břečťan dokonale dotváří atmosféru.

vzpomínek. Háj tvořený zhruba třemi stovkami stromů, zejména různými druhy javorů a dubů, slouží pro změnu od roku 2015 k ukládání popela zesnulých (buď volně, nebo ve snadno rozložitelných urnách) ke kořenům stromů. I zde připomínají nebož-

„Skořápka“ s vodou.

co s tím souvisí. Hrobová místa nejsou nijak viditelně vymezena, nejsou opatřena náhrobky, prostě rozkvetlá ručně kosená louka. Pochovaní připomínají jen malé dřevěné destičky.

Jihozápadně od Lučního hřbitova se rozkládá jeho „starší příbuzný“, Les

tíky jen dřevěné cedulky, tentokrát přivázané na kmenech stromů, a jejich množství ukazuje, že o tento způsob pohřbívání je zájem. Je zakázáno umisťovat sem cokoli, co je v rozporu s přírodním charakterem místa (umělé květiny, vázy, lampičky, hračky, fotografie...). Pro vzpomínku či obřad slouží pískovcová „Skořápka“ s vodou, v níž se

odrážejí větve okolních stromů, obklopená několika dřevěnými lavičkami.

Jihovýchodní část hřbitova patří rozptylové louce. Zde též stojí nová smuteční síň od architektky Marie Švábové z roku 2005, která

Altán Lučního hřbitova.

je spolu s mobiliářem centrální části rozptylové louky (flambon symbolizující věčný oheň, vodovodní sloupky s výlevkami, odpadkové koše) nejvýraznějším novokubistickým prvkem celého hřbitova.

Ing. Jan Moravec je pracovník ČSOP.

Objevte nové pražské lesy

Praha letos připravila novou kampaň, která obyvatelům a návštěvníkům hlavního města představuje nové a méně známé lesní komplexy ve městě. Kampaň byla vytvořena ve spolupráci se známými osobnostmi, se kterými jsme jednotlivé lesní porosty také navštívili a požádali je o jejich názor na tyto zelené oázy v hlavním městě.

Dívčí hrady

Dívčí hrady představují výjimečný krajinný útvar na levém břehu Vltavy. Tato rozsáhlá náhorní plošina tvoří nepřehlédnutelný horizont Pražské kotliny a sousedí s významnými přírodními územími, jako jsou přírodní památka Ctirad a národní přírodní rezervace Prokopské údolí.

Na Dívčí hrady jsme se šli projít s plážovou volejbalistkou Markétou Naush Slukovou. Dívčí hrady k ní dokonale seděly. Místo, které má v sobě zvláštní kombinaci svobody, prostoru a klidu. A právě v tom je síla podobných přírodních lokalit v Praze – dávají lidem možnost na chvíli zpomalit.

Martin Donutil na Vidouli.

Jižní svahy Vidoule

Tabulová hora Vidoule je pozůstatkem rozlehlé plošiny, tvořené druhohorními usazeninami. Vidoule je od okolí oddělena na severu Motolským údolím, na východě Košířským údolím, z jihu kotlinou horního toku Prokopského a Jinonického potoka. Tvoří významnou krajinnou dominantu a patří k nejvýše položeným místům v Praze.

Jižní svahy Vidoule jsme navštívili s hercem Martinem Donutilem. Od první chvíle bylo

Tonya Graves a les Arborka.

znát, že Martin podobná místa nevnímá jen jako kulisu, ale že to je kluk ze sídliště, který vyrostl mezi městem a přírodou. Vidoule je místo, kam se nejde jen podívat, ale kde se člověk snadno na chvíli srovná.

Les Arborka – sad Rádiovka

Ovocný sad Rádiovka patří k nejmladším obnoveným pražským sadům. Historicky se zde nacházela také radiostanice, proto jsou výsadby uspořádány do tvaru „rádiových vln“. Sad je výjimečný v tom, že stromy

Lesopark Vinice a David Strauzz.

Les Na Musile

Část původních polí na této lokalitě byla zalesněna a v okolí potoka vzniklo několik tůní. Březové remízky byly prosvětleny tak, aby mohly být podsázeny především listnatými dřevinami.

Les Na Musile jsme navštívili se skateboardistou Martinem Pekem. Martin je přirozeně spojený s pohybem, městem a svobodou. Les Na Musile je přesně ten typ lokality, který připomíná, že i Praha umí překvapit. Že příroda ve městě nemusí být jen slavná a dávno objevená, ale také nová, křehká a trochu stranou pozornosti.

Lesopark V Panenkách

Na této ploše došlo k obnově historické polní cesty, která umožňuje průchod územím. Podél cesty byla v roce 2018 vysázena dvouřadá lipová alej. Na nejvyšším místě cesty byl postaven altánek a umístěn pamětní kámen k výročí 100 let republiky. Součástí lesoparku jsou i tři ovocné sady.

Do lesoparku V Panenkách jsme zavítali s hudebníkem Jakubem „Jacobem“ Bínou. U Jakuba je znát, že přírodu nevnímá jen jako kulisu, ale jako přirozenou součást života a prostor, kde si člověk srovná tempo i myšlenky.

Lesopark Vinice

Zajímavostí v lesoparku Vinice je rozsáhlý neprostupný porost šípků a hlohů na bývalé navážce z 60. let 20. století, který byl na cca 2ha ploše ponechán jako přírodní a estetická zajímavost. Zbýlá část této plochy byla přeměněna na standardní lesní porosty a louku. Po dřevěném povalovém chodníku můžeme dojít i k prameništi v severní části území.

Do lesoparku Vinice jsme zašli s česko-kanadským vizuálním umělcem Davidem Strauzzem. Vinice ukazuje, že pražská příroda nemusí být jen známá a často navštěvovaná, ale také tichá, nenápadná a stále trochu stranou hlavní pozornosti. Právě v tom je její síla – v přirozenosti, otevřenosti a klidu, který tu člověk najde jen pár minut od centra města.

Více informací o kampani najdete na praha.eu/web/portalezp/w/objevte-nove-prazske-lesy-kampan-hmp.

Více informací o zelených plochách v Praze najdete zde: praha-priroda.cz.

Vendula Audolenská
Foto: Matěj Dereck Hard

patříci k historickým ovocným odrudám zároveň představují různé způsoby jejich pěstování.

Do Arborky jsme vyrazili se zpěvačkou a herečkou Tonyou Graves. V Arborce se ukazuje její přirozenost, nadhled i radost z obyčejných věcí – z ticha, stromů, vůně květin nebo prostého pobytu venku. Arborka připomíná, že příroda v Praze může mít mnoho podob. Někdy je divoká, jindy jemná a otevřená, ale pořád má schopnost člověka zastavit a překvapit.

Bojovka

Magistrát hlavního města Prahy vydal v roce 2026 sadu vzdělávacích pracovních listů přibližujících žákům formou tzv. bojovky téma opylovatelů.

Pro žáky je připraveno 11 zábavných stanovišť plných luštění, akčních úkolů, kreativních aktivit, kvízů a mnoho dalšího. Součástí sady je i detailní popis přípravy pro učitele.

tomu je možné bojovku dle náročnosti připravit pro žáky od 1. až do 9. třídy.

Doufáme, že se Vám tato sada bude líbit a děti si díky bojovce užijí spoustu zábavy, při níž se i něco naučí.

Vzdělávací sada je zdarma ke stažení na Portálu životního prostředí hl. m. Prahy, kde je zveřejněna jak ve formě tiskového pdf, tak i ve formě pdf standardního rozlišení.

Stanoviště lze připravit jak venku, například na školní zahradě, tak i v interiéru. Zapojit se do bojovky může celá třída, ale i menší počet žáků. Na všechny varianty je myšleno a bojovku lze individuálně přizpůsobit dané skupině dětí.

Cílem bojovky je děti hravou formou seznámit s tématem opylovatelů, jejich různými druhy a ukázat, jak mohou napomoci jejich ochraně.

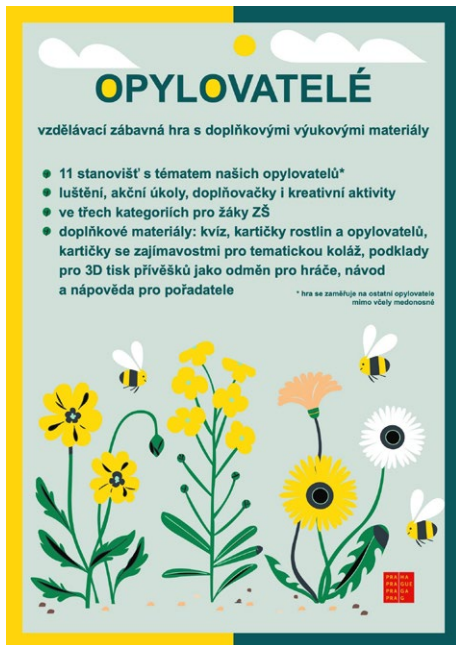
Hra i doplňkové aktivity mají dále za cíl u dětí procvičovat i porozumění textu nebo kritické myšlení.

Bojovka je dle náročnosti rozdělena na tři věkové kategorie a pro každou kategorii jsou vytvořeny pracovní listy dle věku dětí, pro které je bojovka připravována. Díky

Bojovku pro Odbor ochrany prostředí MHMP vytvořila Ing. Jana Hanzlíčková Špačková, která stojí za projektem Vratme děti do hry a tvorbě her se věnuje již několik let. Více o tomto projektu najdete na vratmedetidohry.cz.

Hru si můžete stáhnout na portalzp.praha.eu.

Vendula Audolenská

Vernisáž výstavy Praha pro lidi, přírodu a klima. Jak připravujeme město na příští roky?

Ve středu 3. června 2026 proběhlo na Jungmannově náměstí na Praze 1 slavnostní zahájení outdoorové putovní výstavy ke Klimatickému plánu hl. m. Prahy, která mapuje cestu hlavního města Prahy k uhlíkově neutrální metropoli.

Akce začala již v dopoledních hodinách, kdy si cca 250 žáků z několika pražských základních a středních škol prohlédlo výstavu s pracovním listem, vyrobilo si výrobek v upcyklačnické dílně společnosti Green Cat a prohlédlo si interaktivní model vody ve městě od spolku H₂Ospodař.

Od 16 hodin pak pozvané hosty čekala samotná vernisáž, kterou zahájila paní náměstkyně primátora hl. m. Prahy pro životní prostředí a klima Ing. Jana Komrsková. V souvislosti s letošním květnovým počasným zdůraznila, že klimatická krize opravdu nezmizela.

Dále promluvila paní místostarostka MČ Praha 1 pro životní prostředí a zeleň ThDr. Kateřina Klasnová, která popsala, co se za 4leté období její funkce podařilo, nepodařilo a proč. Třetím mluvčím byl předseda Komise pro udržitelnou energii a klima hl. m. Prahy RNDr. Martin Bursík, který představil hostům potěšující výsledky 3. monitorovací zprávy Klimatického plánu hl. m. Prahy do roku 2030.

Posledním mluvčím byl PhDr. Jan Krajhanzl, Ph.D., jednatel Institutu 2050 a hlavně autor výstavy, který vylíčil filosofii a proces vzniku výstavy a poděkoval rovněž autorce krásných ilustrací výstavy Michaelaele Kukovičové.

Pak si již mohli hosté užívat výstavy, udržitelného občerstvení, milých setkání, příjemné atmosféry a hlavně krásného zpěvu Lenky Audolenské v doprovodu kytaristy Jana Buriana.

Výstava se přestěhovala v červenci na Malostranské náměstí, v srpnu k Westfieldu Chodov, od září je jako součást Climate Week Prague 2026 instalována v ulici Na Příkopě. V říjnu pak bude k vidění v Malešickém parku na Praze 10 a v listopadu na náměstí Jiřího z Poděbrad na Praze 3. Poté bude putovat až do srpna 2027 po dalších

městských částech naší metropole. Více informací o výstavě na praha.eu/web/klima/w/praha-pro-lidi-prirodu-a-klima-putovni-vystava.

Alice Lípová
Foto: Archiv OCP MHMP

Pražský klimatický dialog: Vedra ve městě

Ve středu 10. června 2026 se uskutečnil poslední díl seriálu Pražský klimatický dialog na téma Vedra ve městě, kterým provázel novinář z týdeníku Respekt Štěpán Sedláček.

Klimatolog a meteorolog Pavel Zahradníček z CzechGlobe a ČHMÚ představil web vlny-veder.cz, který predikuje vlny horka a jejich dopady na zdraví, a popsal pražskou klimatickou situaci. „Střed Prahy se otepluje nejvíce a nejrychleji – problém není ve dne, ale v noci. Přes den je teplejší okolí, protože pole se zahřeje víc než beton, večer se ale venkov ochladí, zatímco centrum s omezeným prouděním vzduchu nikoli. Od roku 1961 do 1990 jsme naměřili jen 7 tropických nocí, od té doby už 165. Za posledních 225 let se Praha oteplila o 2,7 °C.“

Náměstkyně primátora pro životní prostředí a klima Jana Komrsková představila Strategii adaptace hl. m. Prahy na změnu klimatu. „Praha má klimatický plán se závazkem

snížit emise CO₂ o 45 % do roku 2030. Od roku 2018 jsme vysázeli 870 000 stromů a v projektu Klimatické stromy pro Prahu zjišťujeme, které druhy nejlépe snášejí výsadbu i péči – nejsložitější jsou stromy v ulicích. Město dále spolufinancuje adaptační opatření městských částí, například zelené střechy, retenční nádrže, zastínění dětských hřišť, revitalizaci vodních ploch či ekologické zemědělství na pražských polích.“

Arborista David Hora, vedoucí autor pražských standardů pro uliční stromořadí, popsal snahu o funkční stromořadí, která plní ekosystémové služby (pohlcování CO₂, ochlazování) a zároveň přežijí. „V ulicích Prahy roste zhruba 63 000 stromů, z toho 50 % tvoří jen asi 6 druhů – vedro zvládá jen lípa a trnovník. Musíme hledat nové taxony a dodržovat pravidlo 10 % jednoho druhu, 20 % rodu, 30 % čeledi. Hlavními nástroji jsou městský standard pro výsadbu a péči

o stromořadí a projekt Klimatické stromy pro Prahu, testující 30 nových taxonů.“

Specialista adaptace na změnu klimatu z MHMP Jan Richter shrnul osm let plnění adaptační strategie. „Vytvořili jsme adaptační dokumenty, např. metodiky Zakládání komunitních zahrad či Živé vnitrobloky, a Pražanům radíme i videospoty na zastávkách MHD. Dokončujeme mapu oáz chladu, kterou chceme rozšířit o navigaci stinnými místy. Letos se nejlépe povedlo rozšíření dotačního programu Čistá energie Praha o adaptační opatření – od 1. července lze žádat na zelené střechy, akumulační nádrže na dešťovou vodu, popínavou vegetaci i odpevňování povrchů. Praha podporuje i ekologické zemědělství, aby se pole v létě nepřehřívala; zemědělský fond tvoří až 40 % rozlohy města.“

Projektová manažerka spolku Bieno Barbora Týcová představila přeměnu vnitrobloků v zelené oázy. „Vnitrobloky jsou drobná území mezi soukromým a veřejným prostorem, v součtu ale tvoří velký kus města. Zájem o obnovu projevil 101 vnitrobloků, uspořádali jsme 32 realizací a 35 akcí pro obyvatele – pomáháme s brigádami, firmními dobrovolníky i konzultacemi. Nejčastější opatření je odpevňování povrchů, zachytávání dešťovky, výsadba stromů a popínavých rostlin či instalace nádob

a kompostérů. Pomohla by finanční i odborná podpora na mikroúrovni.“

V panelové diskusi padl dotaz na novelu stavebního zákona, do níž se nepodařilo prosadit lepší ochranu stromů kvůli sítím. David Hora vysvětlil, že zmenšení ochranných pásem sítím nepomůže: „Máme možná nejprísnejší evropskou legislativu na ochranu stromů mimo les, jen ji neumíme uplatnit. Jde o hledání kompromisů: sítě nemají mít absolutní přednost, ale zmenšování ochranných pásem řešením není. Pražský standard nabízí vymezování výsadbových pásů a přeložky sítí – to je drahé, ale mikroklima by mělo mít přednost před investicemi, jak to dělá Brno. Praha to tak dělat nechce, aby neomezovala dopravu.“

Seriál uzavřel Martin Bursík. „V roce 2019 jsme sestavili tým a za dva roky vznikl klimatický plán s 89 opatřeními, která mají do

roku 2030 snížit emise o 45 %. Šokovalo nás, že 60 % uhlíkové stopy Prahy tvoří vlivy zvenčí, s nimiž město mnoho nezmůže – přesto jsme začali pracovat. Plán přežil volby a dialog vznikl jako platforma pro otevřenou debatu, nejen chválu. Proběhlo šest dialogů, dva o dopravě, kde emise stále rostou – v Česku je debata na toto téma katastrofální. Děkuji všem, kdo se podílejí na plnění klimatického plánu, i když mě mrzí, jak vedeme debatu o klimatické změně, přestože jde vedle resilience a energetické bezpečnosti o zásadní bezpečnostní téma. Nebojme se slova *klima* – problém s ním má jen zlomek populace. Praha je na dobré cestě, ale mohla by dělat víc: chybí zapojení firem, občanů, akademiků i kultivovaná debata. Věřím, že cíle nakonec dosáhneme, byť se zpožděním.“

Alice Lípová
Foto: Archiv OCP MHMP

Zachycená dešťová voda pomáhá Praze s vlnami veder

Horké letní dny nám znovu připomněly, jak odlišné podmínky mohou panovat na rozpálené ulici, pod korunami stromů nebo v zeleni. Ve městě přitom nejde jen o to vysadit více zeleně. Aby mohla skutečně ochlazovat své okolí, potřebuje dostatek vody a vhodné podmínky pro růst. A právě tady se propojuje zelená a modrá (dešťová) infrastruktura.

Praha se na dopady změny klimatu snaží reagovat systematicky. Jedním z principů je využívat dešťovou vodu co nejbližší místu, kam dopadne, místo jejího rychlého odvedení kanalizací. Jak taková opatření vypadají v praxi, ukazují čtyři místa, která letos poznávají studenti pražských středních škol během odborných exkurzí.

Strom potřebuje víc než výsadbovou jámu

Na Smetanově nábřeží přibýlo při rekonstrukci sedmnáct jerlínů japonských. To nejzajímavější ale není na první pohled vidět. Pod dlažbou mají stromy strukturální

substrát založený na principu takzvaného švédského systému. Hrubší kamenivo dokáže přenášet zatížení chodníku a současně zachovat mezi kameny prostor pro vzduch, vodu a kořeny. Součástí substrátu je také biouhel. Dešťová voda ze zpevněných ploch tak nemusí okamžitě zmizet v kanalizaci. Část se dostává ke kořenům pomocí zasakovací rýhy v chodníku a následně se díky stromům vrací výparem do ovzduší. Právě evapotranspirace spolu se stínem korun patří k důležitým způsobům, jimiž stromy ovlivňují mikroklima ulice.

Na Strossmayerově náměstí dříve místním stromům chyběl prokořenitelný prostor a půdní vzduch, aby mohly prosperovat a plnit ekosystémové funkce. Obnova stromořadí zde znamenala velký zásah do celého veřejného prostoru. Ten je nyní postaven tak, že přivádí dešťovou vodu přímo k vegetaci. Do kanalizace se dostává už jen dešťová voda, kterou stromy neabsorbují. Nový, klimaticky odolný břestovec Juliin zajistí dlouhodobé klimatické funkce pro městské prostředí.

Pobytová zelená střecha na budově DRN na Národní třídě. Foto: Michaela Koucká

Zeleň se může přestěhovat i na střechu

Stejný princip – zadržet vodu a využít ji pro vegetaci – lze uplatnit několik pater nad zemí. Při rekonstrukci Křižíkových pavilonů na Výstavišti ubylo přibližně 5000 m² betonových ploch a na střechách vznikla téměř polovina ploch s intenzivní zelení. Souvrství zelené střechy obsahuje akumulační vrstvu,

ve které zůstává část srážek. Podle údajů projektu se tím množství dešťové vody odváděné do areálové kanalizace snižuje přibližně o 1000 m³ za rok. Zachycená voda slouží vegetaci a následně se odpařuje a ochlazuje město. Z někdejší rozpálené betonové střechy se zároveň stal veřejně přístupný pobytový prostor.

Studenti měří teploty povrchů na střeše Křížkových pavilonů. Foto: Michaela Koucká

Podobně překvapivým místem je budova DRN na Národní třídě. Na budově v hustě zastavěném centru se nachází přibližně 650 m² intenzivní střešní zahrady a dalších 262 m² zeleně v truhlících v každém

Exkurze pro pražské střední školy 09–11/2026

Přihlášení na exkurzi probíhá e-mailem na michaela.koucka@praha.eu. Napište preferovaný termín i čas exkurze a počet studentů. Počet realizovaných exkurzí je omezen, školy mají přednost dle pořadí přihlášení. Exkurze pro hlavní město Prahu realizuje Michaela Koucká.

z nadzemních pater budovy. Střešní zahrada má obrovské množství substrátu a rostou zde kromě trvalek a trav také platan. Vegetační souvrství zachycuje srážkovou vodu, zpomaluje její odtok a vytváří podmínky pro výpar.

Čtyři místa ukazují čtyři různá technická řešení, ale mají jedno společné: voda, která ve městě naprší, nemusí být odpadem. Může pomoci stromům přežít suché období, ochlazovat prostředí města a zároveň snížit množství vody, které při dešti okamžitě míří do kanalizace.

Nejlépe je tento princip vidět přímo na místě. Během pěti červnových exkurzí si jej vyzkoušelo 67 studentů – mimo jiné pomocí vsakovací zkoušky a termokamery. Od září budou exkurze pokračovat.

Michaela Koucká

Poskytování informací o životním prostředí v Praze

Aktuálně probíhá v řadě ročenek „Praha životní prostředí“ příprava kompletu 2024. Zejména školám, NNO a informačním centřům jsou určeny **tematické mapy** (Nakládání s odpady, Ochrana přírody a krajiny, Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta v Praze).

Vydání nových verzí map 2026 je k dispozici od května 2026 a je možné si je vyžádat v tištěné podobě (formát A1) nebo si je stáhnout v podobě elektronické (včetně podrobnější A0 verze).

V rámci série výstupů „Rychlé informace o ŽP v Praze“ se připravuje vydání 2026. V rámci Portálu ŽP doporučujeme mj. aplikace *Aktuální kvalita ovzduší v Praze*, *Nabídka ekologických výukových programů*, *Kalendář akcí v ŽP a EVVO*, *Produkce komunálních odpadů v Praze*, **novější dynamickou mapu EVVO v Praze** publikovanou **v rámci Atlasu ŽP** (v přípravě je nová dynamická mapa k tématu **V Praze**

za přírodou) a dále množství informačních a jiných materiálů v elektronické verzi pro veřejnost a zejména školy a rodiče s dětmi na adrese portalzp.praha.eu/infomaterialy, také v cizojazyčné podobě.

Najdete zde též **průběžně doplňovanou sadu online přednášek k problematice EVVO** se zaměřením na učitele EVVO a studenty pedagogických oborů, vytvořenou také za podpory hl. m. Prahy (evvoprednasky.cz).

Doporučujeme i webové aplikace **Portál Pražana** (portalprazana.cz) a **Moje Praha – Odpady** (odpady.mojepraha.eu).

- » portalzp.praha.eu
- » portalzp.praha.eu/rocenkyzp
- » portalzp.praha.eu/rychleinfo
- » app.iprpraha.cz/apl/app/atlas-zp/
- » portalzp.praha.eu/infomaterialy
- » portalprazana.cz
- » odpady.mojepraha.eu

CO SE DĚJE V...

Od zahrady k jablku a chlebu

Asociace místních potravinových iniciativ (AMPI) připravuje na podzim několik programů, které dětem přibližují proměny přírody i původ našeho jídla prostřednictvím příběhů, pozorování a vlastní zkušenosti.

Program Podzim v zahradě je určen dětem od tří do šesti let. Podzimním obdobím je provedou zvířata připravující se na zimu. Děti budou sbírat a třídit plody, poznávat listy stromů, připravovat zimní pelíšky a objevovat různé způsoby přezimování. Na závěr si vytvoří podzimní malířskou paletu.

Příběh s praktickým poznáváním propojuje ekodivadlo O jabloních a sadaři. Jeho první část tvoří pohádka Jak se skřítek učil zahradníkem. Skřítek má velkou chuť na jablka, a proto se rozhodne stát zahradníkem. Musí pomoci jabloni, kterou trápí žravé housenky a žížeň a které navíc chybí „ženich“ potřebný k opylení. Na představení navazují aktivity, při nichž děti poznávají rok

jabloně a práci sadaře, připravují jablka na křížaly, drtí ovoce a společně lisují mošt.

S ekodivadlem Od zrna k chlebu se AMPI letos představí také v komunitní zahradě Prokopka na Praze 13. Pohádka o vzácném krajíčku chleba děti uvede do činností, které stojí za jeho vznikem. Vyzkoušejí si mlácení obilí, oddělování zrna od plev, mletí mouky i přípravu a pečení těsta.

Podzimní programy AMPI dětem ukazují, že ovoce ani chléb nevznikají v obchodě a že za každou potravinou stojí přírodní procesy, lidská práce a péče o půdu. Více informací najdete na asociaceampi.cz.

Klára Hrdá
Foto: Archiv AMPI

Botanická zahrada
Praha

Jak rostliny dobyly Zemi

Jak se rostliny dostaly z vody na souš a jak se během stovek milionů let měnil jejich svět? Z dávných zelených průkopníků se postupně vyvinul neuvěřitelně rozmanitý svět, který známe dnes. Jeho příběh vypráví nová expozice Rostlinná odysea v Botanické zahradě Praha. Návštěvníky zavede do dávné historie Země a představí více než 432 milionů let vývoje rostlin, od prvních suchozemských druhů přes prvohorní uhlotvorné močály až po dnešní rozmanitou flóru.

Rostliny jsou na Zemi mnohem déle než lidé a jejich příběh je úzce spojen s historií celé planety. Během stovek milionů let se přizpůsobovaly měnícím se podmínkám, osídlovaly nová prostředí a jejich evoluce vedla k neuvěřitelné rozmanitosti podob a způsobů života.

Rostlinná odysea tento příběh vypráví prostřednictvím živých rostlin, modelů a zkamenělin. Návštěvníci mohou sledovat různé etapy dlouhé historie rostlinného světa.

Setkají se s výtrusnými rostlinami, cykasy, jehličnany i kvetoucími rostlinami a mohou pozorovat, jak se v průběhu evoluce proměňovala jejich stavba a způsob života.

Obří kapradina *Angiopteris evecta* připomíná dobu, kdy na Zemi rostly rozsáhlé porosty stromových kapradin. Welwitschie podivná patří k pozůstatkům druhohorní flóry a její vzhled dodnes působí téměř prehistoricky. Jinan dvoulaločný má fosilní záznam sahající až do konce prvohor a dnes je jediným žijícím druhem své skupiny.

Významným milníkem v příběhu rostlin byl vznik kvetoucích rostlin. Jejich evoluční úspěch souvisí mimo jiné s rozvojem pozoruhodně specializovaných vztahů s opylovači. Některé květy lákají živočichy vůní, jiné tvarem či barvou. Najdeme ale i strategie, které mohou být pro člověka překvapivé. Podražec například láká své opylovače květem, který vzhledem i zápachem připomíná rozkládající se maso.

Na expozici navazuje nový vzdělávací program Rostlinná odysea, určený žákům

6. až 9. tříd základních škol. Šedesátiminutový program staví na objevování a spolupráci. Žáci pracují ve skupinách, postupují expozicí a prostřednictvím různých aktivit postupně objevují jednotlivé milníky rostlinného vývoje. Za splnění úkolů získávají indicie, které jim pomohou vyřešit hlavní záhadu.

Nejde přitom o to zapamatovat si co nejvíce názvů nebo letopočtů. Důležitější je pochopit souvislosti. Žáci si během programu vytvářejí představu o tom, proč se rostliny během evoluce měnily a jak jejich

vlastnosti souvisely s prostředím, ve kterém žily. Pozorují, porovnávají, formulují vlastní předpoklady a hledají řešení. Program přirozeně navazuje na témata přírodopisu, od stavby rostlinné buňky přes rozmnožování a stavbu rostlinného těla až po evoluci a způsobení organismů.

Rostlinná odysea ukazuje, že rostliny nejsou jen kulisou našeho světa. Jsou jeho dávnými spolutvárci a zároveň jeho pozornými „pamětníky“. Měnily se spolu s planetou a samy pomáhaly měnit její podobu. Když se proto návštěvník zastaví u jinanu,

kapradiny nebo květu, může v nich zahlédnout nejen krásu současného světa, ale také část příběhu, který se píše už stovky milionů let.

Rostlinná odysea je stálou expozicí. Vzdělávací program pro II. stupeň ZŠ trvá 60 minut. Vydejte se na cestu dlouhou 432 milionů let a objevte příběh rostlin, které se měnily spolu se Zemí a samy pomáhaly měnit svět kolem sebe.

Amálie Balaštíková

Foto: Archiv Botanické zahrady Praha

Stanice přírodovědců rozvíjí děti a mládež v oblasti přírodních věd. Jedním ze základních pilířů jsou kroužky, které zahrnují bohatý výběr chovatelských a dalších přírodovědných oborů. Jako zázemí nám slouží areál s přírodní zahradou, skleníkem a tropickým teráriem, chovatelnou (ptáci, drobní savci, teraristika a akvaristika), vybavená laboratoř biologie a chemie, klubovna

zařízená pro studium paleontologie a geologie.

Účastníci kroužků se schází v kmenových klubovnách (nejčastěji v počtu 10 členů) a využívají pro svou činnost společné prostory.

Děti se mohou hlásit do kroužků již od 2 let. Tento kroužek „Hrátky rodičů s dětmi“ probíhá v doprovodu rodiče (případně prarodiče) a prohlubuje vztah dětí k přírodě. Předškolní děti navštěvují kroužky

již samostatně. Nabízíme také alternativu mateřské školky s denní docházkou – Centrum pro předškolní děti „CPD U Krokouše“. Nejvíce kroužků nabízíme školním dětem. Děti mohou postupovat dle věku a vybírat si specializaci v oboru (akvaristika, entomologie, ornitologie, kynologie, teraristika, paleontologie, geologie, chemie, zahradničení apod.).

Pořádáme krajská kola biologické, geografické a chemické olympiády a nabízíme žákům možnost se v našich kurzech na odborné soutěže připravovat.

Přípravka na biologickou olympiádu kat. C a D (11–16 let), čtvrtek 16.00–17.30

Náplň kroužku je zaměřena vždy na téma aktuálního ročníku biologické olympiády kategorie C a D. Připravujeme se na všechny části soutěže – pracujeme s aktuálním studijním textem, věnujeme se praktickým laboratorním cvičením (mikroskopování, tvorba preparátů, laboratorní experimenty...) i terénním exkurzím (různé metody sběru organismů...), biologickým dovednostem, trénujeme určování a poznávání organismů. Průběžně zároveň hravě opakujeme, co jsme se naučili.

Letošní novinkou jsou dva zeměpisné kroužky a jeden kroužek v angličtině.

Vytvoř si svůj svět – zeměpis hravě (9–14 let), úterý 16.30–18.00

Přemýšleli jste někdy nad tím, čím to je, že u nás nemáme pouště nebo deštné pralesy? Proč jsou vlastně pralesy deštné? Kde se vzala pohoří? A mořské proudy? A k čemu jsou vlastně ty mořské proudy dobré? A chtěli byste si to všechno ještě k tomu vyzkoušet na vlastní kůži (nebo spíše na vlastním papíru)?

V kroužku si srozumitelně vysvětlíme základní pojmy z biologické části zeměpisu – od pohybů zemských desek, přes proudění atmosféry, mořských proudů, srážek, až po vznik jednotlivých biotů (tropických deštných lesů, savan, pouští ad.). Zajímat nás ale hlavně bude, jak spolu všechno souvisí, což si prakticky vyzkoušíme na tvorbě nového vlastního světa (ať už samostatně, nebo ve skupince). Kroužek pro kreativní děti staršího školního věku, které se nebojí o věcech přemýšlet.

Objevuj svět! (14–18 let), úterý 15.00–16.30

Mapy, cestování, satelity, přírodní rekordy, města budoucnosti i aktuální dění ve světě. Podíváme se na geografii zábavně a prakticky – čeká nás práce s mapami i moderními aplikacemi, řešení geografických výzev, exkurze do terénu i zajímavosti z různých

koutů planety. Součástí budou také aktivity inspirované geografickou olympiádou pro všechny, kteří si chtějí vyzkoušet něco navíc a na soutěž se pořádně připravit. Přijďte objevovat svět a jeho souvislosti způsobem, který ve škole běžně nezažijete.

Nature's Bounty (8–15 let), středa 15.00–16.30

Přírodovědný kroužek v angličtině je určený pro děti cizinců, které nemohou využít české kroužky. Budeme zkoumat materiály, které nám příroda zrovna nabízí, od známých až po netradiční, a vytvářet z nich věci jedlé, krásné nebo užitečné.

Kroužky začínají v týdnu od 7. 9. 2026. Přihlašování probíhá online na webu Stanice přírodovědců v sekci kroužky.

V týdnu 5.–11. 10. se bude konat podzimní výstava nazvaná „Co tady děláte?“, která bude zaměřená na seznámení s aktivitami Stanice přírodovědců DDM hl. m. Prahy, ale i na vetřelce z rostlinné a živočišné říše – invazní druhy.

Kamila Doktorová

Foto: Jan Nový

Jak mohou města čelit dopadům extrémních srážek?

Jak mohou města lépe reagovat na stále častější přívalové srážky? Jakou roli v tom hraje modro-zelená infrastruktura a jak mohou konkrétní opatření pomoci zmírnit jejich dopady?

Právě těmto otázkám se bude věnovat Mezinárodní konference Počítáme s vodou, která se uskuteční 12. listopadu 2026 v Praze. Letošní ročník s tématem Snižování dopadů extrémních srážek nabídne pohled na problematiku od nejnovějších poznatků o vývoji srážkových extrémů až po konkrétní adaptační opatření a příklady z praxe.

O své zkušenosti se podělí čeští i zahraniční odborníci. Mezi zahraničními řečníky vystoupí například Emese Décsi, projektová manažerka Kanceláře zelené infrastruktury městské části Hegyvidék v Budapešti. Ve své přednášce „Dešťová voda ve městě má cenu zlata – možnosti zadržování vody v různých typech městského prostředí“ se bude věnovat přístupům zadržování a využití dešťové vody v různých

částech Budapešti a ukáže, jak lze kombinovat přírodě blízká i technická opatření pro lepší zvládnání přívalových srážek a sucha.

Dalším zahraničním hostem bude Peter Glas z Nizozemska, který se dlouhodobě věnuje vodnímu hospodářství a klimatické odolnosti měst. Ve své přednášce „Odolnost měst z hlediska vodního hospodářství v Nizozemsku a program Delta“ představí proměny přístupu k vodnímu hospodářství

v Nizozemsku a současnou praxi – od ochrany před přívalovou vodou přes řešení nedostatku vody až po opatření proti vlnám veder. Zaměří se také na nizozemský program Delta, který koordinuje opatření v oblasti povodňové ochrany, dostupnosti sladké vody a odolnosti měst vůči změně klimatu.

O den později, 13. listopadu, se můžete zúčastnit vzdělávacího workshopu zaměřeného na zadávání a kontrolu projektů modro-zelené infrastruktury. Workshop nabídne prostor pro hlubší diskusi, sdílení zkušeností a především praktické otázky spojené s přípravou a realizací projektů MZI. Provedou vás jím odborní garanti projektu Počítáme s vodou, přední český arborista David Hora a Ing. Michaela Vacková, vedoucí projektantka se specializací na hospodaření s dešťovou vodou a modro-zelenou infrastrukturu.

Více informací a registrace na pocitame.svodou.cz/akce/konference/.

Monika Žitná

Nemusíme jen přihlížet! Žáci jako architekti školního mikroklimatu

O změně klimatu slyší mladí lidé ze všech stran. Není divu, že mnozí z nich propadají smutku či beznaději a získávají pocit, že

sami nic nezmohou. V Ekocentru Koniklec se jim snažíme ukázat opak: i jedinec dokáže udělat velkou změnu. Možná ne hned v měřítku celé planety, ale zaručeně ve svém bezprostředním okolí.

A právě proto jsme pro základní a střední školy připravili tři celoroční projekty zaměřené na adaptaci na změnu klimatu.

V rámci těchto programů dostávají žáci ZŠ unikátní příležitost: s naší finanční i odbornou podporou mohou sami navrhnout, vybrat a realizovat konkrétní adaptační opatření přímo v budově školy, na zahradě nebo v jejím okolí. Nejceněnější je totiž propojení teorie s praxí. Žáci získají možnost aktivně se podílet na proměně prostředí a budují si k němu silný pozitivní vztah. Škola by totiž neměla být jen místem, kam děti chodit musejí, ale prostorem, který spoluvytvářejí a kam se rádi vrací.

K.O.Z.E.L. zahradníkem

Co kdyby se školní zahrada proměnila z nudného trávníku v živou venkovní učebnu nebo místo, kde se dá přestávka trávit v příjemném stínu korun stromů? V projektu K.O.Z.E.L. zahradníkem spojíme síly se samotnými žáky a vdechneme školnímu pozemku nový život. Nemusí se ale stát oáza jen pro děti, správně navrženými adaptačními prvky přilákáme řadu

živočichů a podpoříme tak biodiverzitu ve městě. Inspiraci jistě najdeme během exkurzí do přírodě blízkých zahrad, které společně navštívíme.

Vodní škola

Co kdyby voda ze školní střechy nemizela bez užitku v kanalizaci, ale proměnila se na cenný zdroj pro školní zahradu? V projektu Vodní škola spojíme síly s „vodním týmem“ složeným ze samotných žáků a pomocí vodního auditu prozkoumáme, jak moc se ve škole plýtvá pitnou vodou. Následně se pustíme do návrhu některého z chytrých adaptačních opatření – od instalace sudů na dešťovou vodu přes tvorbu květinových záhonů až např. po vybudování malého jezírka. Žáci tak na vlastní kůži zažijí, jak zachycená voda ochlazuje mikroklima a šetří přírodní zdroje.

Prima klima škola

Je vaše škola připravená na vlny veder, příválové deště nebo sucho? V projektu Prima klima škola se žáci promění v opravdové klimatické badatele. Nejprve společně provedou podrobný výzkum, který odhalí zranitelná místa školního pozemku, a vytvoří pocitovou mapu svého okolí. Na základě získaných poznatků pak sami navrhnou a vlastníma rukama zrealizují konkrétní adaptační opatření, která promění jejich školu v odolnější a příjemnější místo

pro všechny. Každá zapojená škola od nás navíc získá zdarma simulační deskovou hru Adaptáci a Dekarboňáci v akci a výraznou slevu na karetní hru Adaptopolis, které si společně zahrajeme také přímo během našich programů.

Chtěli byste se se svými žáky zapojit do některého z našich programů? Více informací naleznete na stránkách ekocentrumkoniklec.cz/celoroocni-skolni-projekty/.

Věříme, že i malé kroky znamenají velkou změnu!

Tereza Kubíková

Foto: Archiv Ekocentra Koniklec

S vodou je dobře

Voda hraje v našem životě zásadní roli. Ovlivňuje naše fyzické zdraví i duševní pohodu. Provází nás v přírodě i ve městě a jsme s ní v každodenním kontaktu. Když jí začíná být nedostatek, náš životní standard se velmi rychle mění. Jak o vodu pečovat a jak ji kolem sebe udržet?

V H₂Ospodař se zaměřujeme na interaktivní vzdělávání a v programech pracujeme s badatelskými metodami. Věříme, že skutečné porozumění vzniká ve chvíli, kdy je člověk aktivně zapojený a učí se skrze vlastní činnost. Když si můžeme věci sami vyzkoušet, klást otázky, hledat řešení a ověřovat hypotézy, učíme se přirozeněji a s větší motivací. Tento přístup rozvíjí kritické myšlení, kreativitu i schopnost aplikovat poznatky v reálných situacích. Umožňuje nám nejen pochopit, jak svět funguje, ale také aktivně hledat způsoby, jak ho můžeme ovlivnit.

Aby byl vzdělávací proces co nejefektivnější, vytváříme pro každý program řadu specifických pomůcek. „Pomůcky často vznikají po konzultaci s odborníky v konkrétních oborech a kladě se důraz nejen na jejich funkčnost, bezpečnost a odolnost,

ale především na to, aby odrážely reálný a pravdivý stav jevů,“ popisuje dlouholetá lektorka spolku Nikola Tkačuková.

V programech o vodě v krajině využíváme například velké modely městské i venkovské krajiny, na kterých simulujeme chování vody v meandrujícím i člověkem upraveném korytě. Množstvím vpouštěné vody

dokážeme demonstrovat extrémní podmínky – sucho, příválové deště i záplavy. V jiném programu, zaměřeném na vodárenská povolání, žáci zkoumají ucpané kanalizační potrubí a používají speciální kameru nebo autíčko na dálkové ovládání.

„Pomůcky máme opravdu rozmanité a neobvyklé. A velmi dobře nám pomáhají.

koryta řek, místa, kde se může voda zachytit, nebo absorpci vody různými druhy půd.

Druhým tématem je voda ve městě a modro-zelená infrastruktura – zde děti a žáci objevují nástroje, které v městské krajině využíváme k zachytu vody, a společně hledáme důvody, proč je to důležité.

Posledním okruhem jsou technologie vody, které stojí za výrobou a distribucí pitné vody i za odvodem a čištěním vody odpadní. Se žáky zjišťujeme nejen to, jak funguje samotná cesta vody k člověku, ale také kdo za celým procesem stojí a jaká povolání nám pomáhají žít v blahobytu moderní společnosti. Všechny naše programy v červnu získaly certifikát environmentálního vzdělávání, který potvrzuje vysokou úroveň naší práce i kvalitu vzdělávacích programů.

Naše aktivity se zaměřují také na podporu učitelů. Jsme si plně vědomi, že největší břemeno leží na jejich bedrech, a proto jsme vytvořili materiály, které mohou využít přímo ve výuce. Materiály jsou zdarma ke stažení na našich webových stránkách h2ospodar.cz. Najdete zde tematický blok o vodě pro učitele mateřských škol a ucelené výukové jednotky s badatelskými prvky na téma vody v krajině a vody ve městě, vhodné především pro druhý stupeň a víceletá gymnázia. Dále jsou zde k dispozici

videa a rozhovory s odborníky. Nově chystáme metodický materiál pro učitele prvního stupně, který nabídne činnosti k vodnímu auditu školy – bude možné jej využít jako dlouhodobý program nebo jako samostatné aktivity.

„Nebojíme se nových výzev a postupně otevíráme naše programy také seniorům,“ říká

ředitelka H₂Ospodař Alena Roková. „V horších dnech letošního léta vyvíjíme programy, se kterými na podzim vyrazíme do klubů a domovů pro seniory. Mohou se těšit na vzpomínání, porovnávání s dneškem, seznamování se s novými technologiemi i nástroji současné doby. Součástí budou praktické činnosti i diskuse,“ uzavírá Roková.

Petra Pešavová
Foto: H₂Ospodař

Mladí na školách mění svět k lepšímu – a vyhrávají ceny!

Zahradnický gang, co neplení zahrady, lišáci, co neběhají po lesích, nebo zářivá hvězda, co nevisí na obloze. Nevíte, o čem je řeč? Dočtete se, že toho mohou mít společného více, než se na první pohled zdá – třeba odhodlání a chuť tvořit. Jedná se totiž o názvy týmů žáků a žákyň pražských základních škol, co spojili síly, aby změnili svět. Možná ne celý svět, ale alespoň své okolí. A právě tam to začíná.

Pražská Young Caritas Charity Česká republika vyzvala třídy druhého stupně základních škol, aby se zapojily do soutěže Udržitelný svět do škol. Ať se žáci a žákyňe chtěli věnovat zvelebování svého okolí, pomoci lidem v nouzi či osvětovým kampaním, na jaře dostali příležitost přinést změnu do praxe. Filmařští fanoušci, zbystřete, nápady byly totiž představeny formou krátkých videí, kde skupiny ukázaly realizační plán či již hmatatelné výsledky své práce. Spíše než kameramanské schopnosti se ale hodnotila propracovanost plánu, zvážení rizik či myšlení v širších souvislostech. Projekt proběhl v rámci programu Udržitelná Praha do škol: všiměj si, zapoj se, změň. S radostí

hlásíme, že žáci a žákyňe si všímali, zapojili se a měnili.

„Chtěli jsme splnit více ze sedmnácti cílů udržitelnosti,“ zaznělo ve vítězném videu 8.A Základní školy Ratibořická. Původní plán uklidit městskou část byl tedy obohacen o sociální rozměr – lidé bez práce dostali možnost zapojit se do úklidu za odměnu v podobě stravenek. Třída navíc uspořádala interaktivní workshop o třídění odpadu pro své mladší spolužáky a spolužačky ze

třetí třídy. Projekt tak skvěle propojil ekologický pilíř udržitelnosti s tím sociálním. A kdyby mezi cíli udržitelného rozvoje bylo i být vzorem pro mladší generace, Ratiborci by určitě bodovali.

Zvelebování svého okolí se skvěle zhostili i Bojovníci za čistotu ze Základní školy Na Líše. A to nejen svého okolí. V projektu totiž několik škol společně soutěžilo v tom, která nasbírá největší množství odpadků. Tým navíc zajistil i opatření pro bezpečný

průběh akce. Zatímco Zářivá hvězda organizovala na škole sbírku pro děti v nouzi, Lišáci z Veselé školy se věnovali lidem bez domova. Chtějí pro ně vybudovat útulnu poskytující základní zázemí a sociální podporu.

Sbírání bodů bylo motivováno vedle touhy páchat dobro také hlavní cenou. Nesoutěžilo se totiž jen o dobrý pocit, ale o peněžní částku ve výši až 10 000 Kč, která slouží k rozvoji a uskutečnění projektu. Věříme ale, že i dobrý pocit byl součástí odměny.

Sociální pilíř udržitelnosti posilovaly i skupiny inovátorů z Gymnázia Christiana Dopplera, které pořádaly materiální sbírky na podporu lidí v azylových domech a navázaly spolupráci s neziskovou organizací Sue Ryder. Okolí gymnázia obohatil Zahradnický gang, který se rozhodl, jak sami uvádějí, „pro tu naši milovanou Zemi něco udělat!“ Tým proměnil suchou hlínu v úrodnější půdu, zasal trávu a vysadil květiny. My vám spolu s naší milovanou Zemí také děkujeme.

Od centra přes Michli a Malou Stranu až po Horní Počernice mladí na místních školách připravovali sbírky, sázeli květiny, inovovali, natáčeli a spolupracovali. Jejich výtvary a další vývoj soutěže najdete na instagramovém účtu Udržitelné Prahy do škol. Těšíme se na nastávající školní rok a jsme zvědaví, čím přispějí mladí tentokrát. Pokud chcete, aby si i vaši žáci a žákyně všímali potřeb kolem sebe, zapojovali se a proměňovali své okolí, rádi dorazíme i na vaši školu!

Za smysluplnou podporu v tomto procesu patří velké díky učitelkám a učitelům, vedení zapojených škol i lektorům a lektorům z Young Caritas. Především pak gratulujeme všem týmům, které se zúčastnily a přivedly své nápady do zdárného konce. Nebo slibného začátku?

Program Udržitelná Praha do škol pro 2. stupeň ZŠ a SŠ organizuje a financuje hl. m. Praha, realizátorem je Young Caritas Charity Česká republika.

Charita Česká republika
Foto: Charita Česká republika

Podzim v pražské přírodě: Oslavy stromů, jelení říje, tvořivé dílny a sběr plodů pro zvířata

Po celé září tradičně slavíme Dny stromů v Praze. *Všechny akce pro školy i veřejnost pořádá a financuje hlavní město Praha ve spolupráci s Lesy hl. m. Prahy.* Hlavní akcí je Den stromů v Kunratickém lese, proběhne ve středu 23. 9. od 9 do 18 hodin.

V Kunratickém lese dostanete odpovědi například na otázky: Jak funguje strom jako klimatizace a les jako zásobárna vody? Proč jsou stromy ve městě pro nás tak důležité? Komu slouží strom jako obydlí? Kdo je arborista? Co dělá lesník? Co je tomograf a k čemu slouží?

Jako součást oslav Dnů stromů v Praze budou v některých lesích navíc vyvěšeny oblíbené kvízové stezky. Návštěvníci pražských lesů najdou v terénu otázky na téma adaptace lesů na klimatické změny, a to v Chuchelském háji, Kunratickém lese, Hostivařském lesoparku a Divoké Šárce.

Letošní novinkou je výzva pro všechny současně fotografy. Zachyťte krásu dřevin od

detailů kůry a listů až po lesní scénérie. Soutěž Příběh stromu objektivem je otevřená pro každého, kdo fotí mobilem i zrcadlovkou. Pošlete své nejlepší záběry a vyhrajte zajímavé ceny!

To jsem z toho jelen

Ukončit letní radovánky říjí? Proč ne? Měsíc říjen už ve svém pojmenování předpovídá dobu namlouvání mezi jeleny. Tato událost

bývá doplňována dechberoucím troubením a zápasícími jeleny. A holky laně? Čekají, jak to dopadne. V sobotu 26. 9. budete vítáni v Zookoutku Malá Chuchle, kde Lesy hl. m. Prahy připraví pro návštěvníky několik zastavení ze života jelení zvěře, poslechnete si jejich mocné troubení a seznámíte se také s jejich příbuznými. Na vlastní kůži si budete moci i vyzkoušet, jak těžká je ozdoba, kterou celý den hrdě nosí na hlavě.

Upozornění pro tvořivé duše

Od října se v Ekocentru Prales rozjedou podvečerní rukodělné dílny a workshopy, na kterých si můžete vytvořit originální výzdobu nebo dárek, například v podobě mechového obrazu. Až do prosince se budeme společně věnovat drátování, řezbářství, nebo dokonce i výrobě betonového květináče. Milovníci ptáků si zase mohou s předstihem vyrobit ptačí budku.

Lesní plody pro zookoutky

Pro školy v městských částech Praha 13, 17, 20, Praha-Zličín, Praha-Řeporyje a Dolní Počernice je vyhlášena podzimní soutěž ve sběru plodů, ve které se již patnáct let pravidelně utkávají žáci pražských škol a školek. Během října mohou zájemci sbírat žaludy, bukvice, vlašské a lískové ořechy a šípky, na kterých si pak pochutnají třeba divoká prasata, daňci nebo krkavci z našich

lesních zookoutků. Pozor – kaštany se nepřijímají! Nejlepší sběrače čeká odměna.

Kontakty a více informací najdete na webu lesypraha.cz.

Petra Fišerová

Foto: Archiv Lesů hl. m. Prahy

Ekologické výukové programy pro MŠ a ZŠ

Pro tento školní rok jsme přichystali několik nových výukových programů. Pro mateřské školy je to „Veverka číperka“, kde se děti dozvědí spoustu informací ze života veverek a budou rozvíjet svůj vztah k přírodě. Pro základní školy chystáme nově exkurze s názvem „Bobr nebo nutrie“ zaměřené na problematiku invazních druhů. S důležitostí vody se žáci mohou seznámit v programu „Voda, základ života“. Na jaro chystáme program „Tajemný život rostlin“, kde si více uvědomí, že rostliny jsou živé organismy. Všechny naše programy jsou založené na učení pomocí her a prožitků. Bližší informace najdete na podhoubi.cz/programy.

Ekoškola Rozárka

V Ekoškolce Rozárce trávíme čas venku za každého počasí a všímáme si proměn přírody v průběhu roku. V novém školním roce pokračujeme v programu Ekoškola a naše Ekotýmy opět prozkoumají, co by se ve školce mohlo změnit k lepšímu. Pokračovat bude i Tvořivá hra, kroužky Zahradníček a Tkaní, péče o slepice na MetroFarm.

Kde se s námi můžete v září potkat? Na Trojském vinobraní 12. 9. a na sousedské slavnosti Zažít Troju jinak 19. 9. Těšíme se na vás s aktivitami pro děti.

Výří výpravy

Na odpoledním kroužku Výří výpravy se setkávají předškoláci a bývalé děti z Ekoškolky Rozárky. Každý týden vyrazí do okolí trojské školky a zkoumají vše, co nám

zdejší prostředí nabízí. Letošní rok se nově budeme setkávat jak v Troji, tak i na Letné. V průběhu roku nás čekají také tři sobotní celodenní výpravy. Rádi mezi sebou přivítáme všechny, kteří touží po dobrodružství.

Letní příměstský tábor

Letošní ročník tábora proběhl od 17. do 21. srpna a účastnilo se ho 18 dětí ve věku 6–12 let. Tématem byly Objevy a vynálezy.

Dělali jsme pokusy, tvořili, hráli pohybové hry a zkoumali svět kolem sebe. Součástí byl i čtvrtelní večerní program s bojovkou ve Stromovce a následným přespáváním v Ekoškolce Rozárce na Letné.

Program Ekoškola v Praze a Středočeském kraji

Školní rok jsme v červnu zakončili slavnostním předáváním ocenění Ekoškoly v Senátu Parlamentu České republiky. Svou zelenou vlajku obhájilo rekordních 59 mateřských,

základních a středních škol a 3 skautská střediska získala titul Ekoklubovny. Mezi oceněnými bylo i 5 pražských mateřských škol: MŠ Markušova, MŠ Jahodnice, MŠ Nad Parkem, MŠ Dolákova a Riverside International School – Early Years.

Aktuálně je v Praze do programu Ekoškola přihlášeno 18 škol, což je největší zastoupení ze všech krajů v ČR.

S novým školním rokem budou v Ekoškolkách opět vznikat Ekotýmy, které čeká

průzkum školy v jednom z témat - „Voda“, „Odpady“, „Jídlo a svět“ nebo „Prostředí školy“. Průzkum odhalí, co je potřeba ve školce rozvíjet a měnit, aby se stala v této oblasti šetrnější. Ekotým bude plánovat, dozvídat se více o vybraném tématu, spolupracovat s ostatními, vyhodnocovat svou činnost a vytvářet Ekokodex. To je 7 kroků, podle kterých postupují Ekoškoly nejen v České republice, ale i v dalších 92 zemích po celém světě. Do programu se i nyní mohou přihlásit nové školy, školky i skautské klubovny.

Podrobnější informace o všech aktivitách Ekocentra Podhoubí najdete na podhoubi.cz a ekoskolka-rozarka.cz.

Alena Sladká

Foto: Zuzana Havlínová / Foto Havlín

X PRAHA 10

Hmyzí hotely a květnaté louky pomáhají přírodě v Praze 10

Praha 10 dlouhodobě rozvíjí opatření, která vracejí do městského prostředí více života a přirozené rozmanitosti. Mezi ně patří i hmyzí hotely a květnaté louky – dva nenápadné, ale velmi důležité prvky, které společně vytvářejí útočiště pro opylovatele a další užitečné druhy hmyzu.

Samotářské včely, čmeláci, slunéčka nebo zlatoočky nacházejí v hmyzích hotelech bezpečné místo pro hnízdění i přezimování. Právě ve městech totiž často ubývá přirozených úkrytů, a hmyzí hotely tak pomáhají tento nedostatek účinně nahrazovat. Během letošních prázdnin proto radnice Prahy 10 zrenovovala všech 12 stávajících menších hmyzích hotelů, které získaly nové výplně i informační cedulky. Současně byly instalovány tři nové hmyzí hotely a v Malešickém parku vznikl také jeden větší objekt umístěný přímo v prostoru květnaté louky.

Květnaté louky jsou nedílnou součástí podpory městské přírody. Na rozdíl od běžně sečených trávníků nabízejí pestrou paletu kvetoucích rostlin, které poskytují potravu hmyzu od jara až do podzimu. Přispívají

také k vyšší druhové rozmanitosti, pomáhají zadržovat vláhu v krajině a zároveň obohacují veřejný prostor o přirozenou krásu a proměnlivost. Kromě Malešického parku byly květnaté louky nově založeny ještě na třech dalších místech.

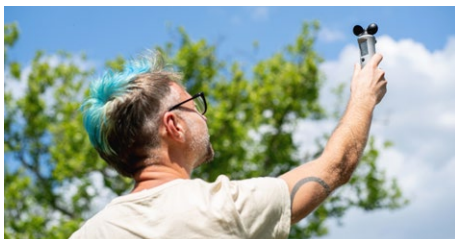
Právě propojení květnatých luk a hmyzích hotelů vytváří funkční prostředí pro život opylovačů a dalších drobných živočichů. Praha 10 tak přispívá k vytváření zdravějšího, pestřejšího a odolnějšího městského prostředí pro lidi i přírodu.

Roman Kaštovský
Foto: Archiv Prahy 10

Podzimní bádání o vzduchu

Jak dlouho vydržíte bez dechu? Proč semínka javoru létají lépe než jiná? A kde se na okenním parapetu bere všechen ten prach? Podobné otázky mohou letos na podzim zaznívat i u vás ve třídě.

Zapojte se do výzvy Po stopách vzduchu

Vyzkoušejte se svými žáky jednoduché badatelské aktivity připravené přímo pro použití ve třídě. Vzduch budeme postupně zkoumat z různých úhlů pohledu, protože není zdaleka tak neviditelný, jak by se mohlo zdát. Badatelství není jen o pokusech, ale při objevování vlastností vzduchu nám právě pokusy o jeho vlastnostech leccos prozradí.

Zaměříme se také na důležité téma městského prostředí – prašnost. Dokážou žáci odhadnout, kde se práší nejvíce? A nakonec se vzduchem i proletíme!

Badatelská výzva odstartuje 21. září, kdy bude k dispozici první aktivita. Už nyní se ale na badatele.cz/vzduch můžete zaregistrovat, aby vám začátek neutekl.

Pokračujte s Badatelskou školou

Pokud vás i vaše žáky bádání nadchne, v rámci programu Badatelská škola

(badatelskaskola.cz) na vás čekají další aktivity, nové pohledy na vzduch i další témata i možnost zapůjčení pomůcek. V Badatelské škole získáte nejen připravené materiály, ale i metodickou podporu, webináře a prostor pro sdílení zkušeností s kolegy z jiných škol.

Připojte se a zažijte se svými žáky radost z objevování, které nekončí jen u správné odpovědi.

Lenka Vlčková

Foto: Zuzana Havlíková / archiv TEREZA

Téma klimatické změny na Toulcově dvoře – od výuky k praxi

Sucho v krajině, horké dny i noci či přívalové deště..., to vše se stává realitou dnešních dnů.

Na Toulcově dvoře si uvědomujeme, že problematika klimatické změny je multidisciplinární a náročné téma, které se dotýká nás všech. V této oblasti vzděláváme děti i širokou veřejnost o příčinách a důsledcích změn, hledáme a ukazujeme cesty, jak se dopadům přizpůsobit a ideálně jim i předcházet. Základní pro nás je klimatickou změnou děti nestrášit! Edukovaná veřejnost chápe souvislosti, umí kriticky hodnotit informace z médií a sama se angažuje (v občanském životě i v rolích politiků či manažerů).

Klimatická změna je komplexním tématem, často náročným pro dospělé a starší děti. Využitím společného bádání, pokusů i vlastního prožitku je však srozumitelné i dětem mladším.

Příkladem výukových programů v této oblasti jsou programy o vodě „Kapka Katka

a Křemínek“, „S vodou v jednom kole“, programy o půdě „Neztratíme půdu pod nohama“ a jiné.

Mimo klasické EVP jsme pro školní kolektivy starších dětí připravili vzdělávací hru „Výprava za rovnováhou“. Studenty vede k poznání, že k udržitelnější budoucnosti přispívá každý z nás, a je tedy nutné přijmout osobní odpovědnost za vlastní každodenní rozhodnutí. Účastníci řeší logické a praktické úkoly, luští kódy a skládají mapu rovnováhy.

V tématu vzděláváme hravou formou i širokou veřejnost – pro rodiny se staršími dětmi je určena úniková hra „Čas zvratu“ a pro

rodiny s mladšími dětmi quest „Hledačka pro Zemi“. Bližší informace o hrách najdete na toulcuvdvur.cz/hry-a-kvizy.

Na Toulcově dvoře se dlouhodobě zabýváme klimatickou změnou a problematikou hospodaření s dešťovou vodou také v rámci našeho každodenního provozu. V areálu dlouhodobě vytváříme ukázkový inspirační prostor, se kterým dospělou veřejnost či organizované skupiny seznamujeme v rámci nové prohlídky „Voda patří do přírody“.

Tuto formu osvěty dospělých považujeme za velmi důležitou, neboť právě dnešní dospělí rozhodují o věcech s přímým vlivem na klima: od soukromých investic a městského rozvoje přes dopravu až po politické preference.

Příklady realizovaných opatření:

- » Malý vodní cyklus podporujeme vytvářením podmínek pro zasakování a následné odpařování (např. dešťový záhon či zelená střecha).
- » Na nádvoří máme pískovcovou zasakovací dlažbu.
- » K zalévání využíváme dešťovou vodu z ⅓ našich střech zadrženu v nádržích.
- » Drůbeží dvoreček chráníme před erozí odvodem dešťovky do jezírka.

- » V areálu se staráme o prameniště a mokřad s obrovskou retenční schopností.
- » Pečujeme o lesík a sad, kde stromy vytváří díky výparu vody příjemné mikroklima, stín korun vysokokmenného sadu chrání pastvinu před vysycháním.
- » Velký efekt na zasakování vody mají i naše zvířata, která plochy pastvin přirozeně hnojí a paznehty půdu provzdušňují.
- » Hospodaříme přírodě blízkým způsobem – políčka mulčujeme, ponecháváme divoká zákoutí a plané keře.
- » Odpovědně se chováme i ve vnitřních prostorách, kde jsme instalovali perlátory a systém odděleného splachování.

Téma sucha a jeho následků v podobě lesních požárů se promítne také do letošního Dne stromů. Akce s podtitulem „Stromy a oheň“ se uskuteční 30. září od 14 do 17.30 hodin. Děti zjistí, jak se oheň šíří kořenovým systémem, které dřeviny se po požáru objevují v krajině jako první, na chvíli se samy promění v kapky vody hasící oheň a mnoho dalšího. Připravujeme vzdělávací, pohybová i kreativní stanoviště a bohatý doprovodný program.

Přijďte se přesvědčit, že i náročné téma lze objevovat aktivně, srozumitelně a s radostí.

Bližší informace najdete na toulcuvdvor.cz/akce/den-stromu-2028.

Jana Vlachynská

Foto: Archiv Toulcova dvora

Bližší informace vč. způsobu objednávání prohlídky najdete na toulcuvdvor.cz/stranka/94-prohlidky-toulcova-dvora.

„Svémi aktivitami navazujeme na hospodaření posledního nájemce, pana Františka Toulce. A často si myslíme, že jsme progresivní. Ale už za první republiky v pachtovní smlouvě, kterou měl uzavřenou, najdeme podmínku kompostování veškerých zbytků z hospodářství a jejich využití na polích,“ dodává předsedkyně Toulcova dvora Lenka Skoupá.

U studánky poznání

Bezplatné zářijové akce U studánky poznání

Dny otevřených kroužků

Od 7. do 10. září 2026 budou probíhat U studánky poznání Dny otevřených kroužků, v rámci nichž nabídne letenské centrum zájemcům možnost absolvovat první lekce zdarma. Děti i rodiče se seznámí s lektory a vyzkouší si aktivity jednotlivých kroužků.

Každý den bude věnovaný jinému tématu: tvoření, vodě, práci terénního zoologa nebo pozorování ptáků. Lekce proběhnou vždy od 16 do 18 hodin. Z kapacitních důvodů je nutná rezervace.

Program

7. září

Příroda v ateliéru: kroužek Ateliér U studánky (věk: 1. stupeň). Tvořivé setkání inspirované přírodou, krajinou a materiály kolem nás.

8. září

Voda v krajině: kroužek H₂Ospodáři – Dobrodružství s vodou (věk: 1. stupeň). Hravě

bádání o vodě, její cestě krajinou a o tom, proč je pro život tak důležitá.

9. září

Terénní zoolog: kroužek Zooklub (věk: od 9 let) a Zooklubík (věk: 6–9 let). Ochutnávka práce malého terénního badatele.

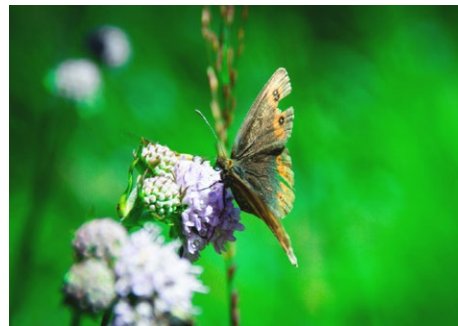
10. září

Za ptáky do Stromovky: kroužek Ornitologie (věk: 1. a 2. stupeň). Společné objevování a pozorování ptáků dalekohledy ve Stromovce.

Za ptáky do Stromovky

Ve dnech 10. a 23. září 2026 se bude konat bezplatný odpolední program pro veřejnost. Díky podpoře Prahy 7 si zájemci mohou užít badatelský program v Královské oboře Stromovka zaměřený na život ptáků ve

městě. Účastníky čeká vycházka s ornitologem, pozorování dalekohledy a povídání o tom, kde a jak ptáci ve městě žijí a jak jim můžeme v městském prostředí pomáhat. Součástí programu bude také kreativní workshop, během kterého si děti vyrobí ochranné polepy na sklo.

Program proběhne vždy od 16 hodin a je určen pro rodiče s dětmi staršími 5 let. Z kapacitních důvodů je nutná rezervace.

Krása přírody – týden programů pro ZŠ, SŠ i veřejnost

V týdnu od 14. do 21. září 2026 se koná U studánky poznání akce pod názvem Krása přírody. Žáci, studenti i zájemci z řad veřejnosti se v tomto období mohou U studánky poznání setkat s odborníky na pavouky, ptáky, měkkýše, vodu i mořské

korály. Přípraveny budou interaktivní programy, které propojují pozorování, bádání, tvoření i praktickou ochranu přírody. Programy vedou terénní zoologové centra U studánky poznání a lektori H₂Ospodař. Bezplatnou akci organizuje hlavní město Praha. Rezervace míst je nutná.

Programy

Pavouk není padouch

Žáci si prohlédnou živé i preparované pavouky, budou zkoumat svlečky pod binokulární lupou a poznají vybrané české i exotické druhy. Prostřednictvím pohybových

aktivit si také vyzkoušejí různé lovecké strategie pavouků. Program vede k porozumění jejich významu v přírodě a pomáhá nahrazovat obavy poznáním a respektem.

Vodovodní síť v ohrožení

Žáci pracují s rozhovory, rozboru vody i plány distribuční sítě a zjišťují, zda za krizi stojí lidská chyba, technologické selhání, nebo jiný problém. Program rozvíjí kritické myšlení, týmovou spolupráci a porozumění tomu, jak důležitá je voda a její bezpečná cesta městem.

Povolání ve vodohospodářství

Žáci se seznámí s profesemi z oblasti vodárenství a stokování a vyzkouší si dovednosti, které jsou pro tuto práci důležité: například stavbu kanalizační stoky, diagnostiku odpadního potrubí nebo smyslové testování

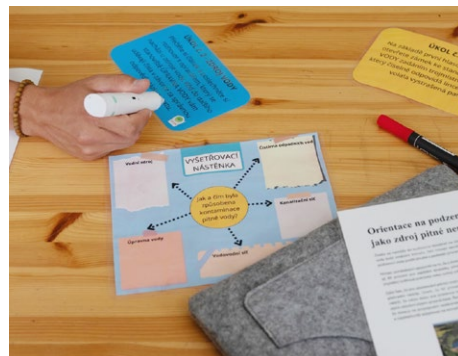
kvality pitné vody. Program žákům ukazuje, kolik práce stojí za samozřejmostmi, jako je čistá voda z kohoutku nebo odvádění odpadní vody.

Krása přírody: schránky, peří a korálové útesy

Na účastníky čeká práce s dalekohledy, pozorování přírodnin i živých jedinců a také simulace práce ochránců mořských korálů. Na první pohled odlišné skupiny živočichů propojuje krása tvarů, barev a struktur, schopnost přizpůsobit se prostředí i důležitá role v ekosystému.

Říše hmyzích opylovatelů

Program seznamuje žáky s rozmanitým světem hmyzích opylovatelů a ukazuje, že opylovatel není jen včela medonosná. Děti objevují méně známé druhy, jejich vý-

znam pro přírodu i člověka a zjišťují, co tito živočišné potřebují k životu v městském prostředí. Žáci si vyrobí a odnesou seminíkovou bombu k zasazení.

V Praze za přírodou a NE! v přírodě

portalzp.praha.eu/zaprirodou,
portalzp.praha.eu/NEvpriode,
portalzp.praha.eu/infomaterialy

Informace jsou veřejnosti k dispozici jak v podobě tištěných informačních materiálů a publikací, tak i na internetových stránkách města. Pro jarní a letní sezonu jsou připraveny jak nové, tak i aktualizované informační materiály, některé také v cizojazyčné podobě.

Distribuční místa:

- » Informační centrum MHMP, Mariánské nám. 2, Praha 1;
- » Vstupní hala MHMP (naproti recepci) a prostory OCP MHMP (4. patro), Jungmannova 29;
- » Turistické informační centrum PCT, Rytiřská 12, Praha 1;
- » Vybraná infocentra městských částí v Praze.

KALENDÁŘ AKCÍ

Dunajský umělec

do 10. října 2026

Mezinárodní kreativní soutěž zaměřená na vodní toky a jejich ochranu pro děti a mládež od šesti do osmnácti let. Soutěžící tvoří výtvarná díla z přírodnin, fotografie a krátká videa v bezprostřední blízkosti lokálního vodního toku. Uzávěrka českého národního kola je 10. 10. 2026. Pořádá: Sdružení mladých ochránců přírody mopici.cz/dunajsky-umelec

Rostlinná odysse

do 20. září 2026

Výstava představí evoluci rostlin prostřednictvím zkamenělin, současných druhů i příběhů, které se za nimi ukrývají. Dozvíte se, jak rostlinné fosilie vznikají, proč je jejich určování často složitější než u živočichů a co všechno dokážou paleobotanici ze zkamenělin vyčíst. Pořádá: Botanická zahrada Praha botanicka.cz

Seminář pro pedagogy: Svět v kapse vody aneb voda základ života

14. září 2026, 8.00–14.30

Společným jmenovatelem jednotlivých témat semináře je voda. Prozkoumáme různé formy adaptace rostlin na vodní prostředí i nezastupitelnou roli vody pro život. Pořádá: Botanická zahrada Praha botanicka.cz

Netopýří noc na Toulcově dvoře

16. září 2026, 17.00–20.00

Fascinují vás netopýři? Na této akci budete mít možnost seznámit se se životem netopýřů a setkat se s blízkou a hendikepovanými netopýři.

Vydáme se také s ultrazvukovými detektory ven sledovat lovecké aktivity netopýřů v jejich přirozeném prostředí.

Pořádá: Toulcův dvůr, z.s.
toulcuvdvor.cz

Efektivní zapojení obyvatel do OH obce

17. září 2026, 8.45–14.00

22. října 2026, 8.45–14.00

Program kurzu: způsoby motivování obyvatel, přehled komunikačních nástrojů pro různé druhy motivace, využití výsledků dotazníkového průzkumu v OH obce, jak efektivně sestavit dotazník a jeho vyhodnocení, spolupráce s povinnými osobami.

Pořádá: Odpadová poradenská, s.r.o.
odpadovaporadenska.cz

Komentované prohlídky výstav

Rostlinná odysse

19. září 2026, 14.00–15.00

Výstava představí evoluci rostlin prostřednictvím zkamenělin, současných druhů i příběhů, které se za nimi ukrývají. Dozvíte se, jak rostlinné fosilie vznikají, proč je jejich určování často složitější než u živočichů a co všechno dokážou paleobotanici ze zkamenělin vyčíst.

Pořádá: Botanická zahrada Praha
botanicka.cz

Seminář K9 HERO – Praha

29. září 2026, 10.00–16.00

Zveme učitele, koordinátory EVVO i všechny, kteří chtějí s dětmi otevírat témata změny klimatu, komunikace a emocí hravě, bezpečně a prakticky, na seminář K9 HERO.

Pořádá: Vzdělávací centrum TEREZA – mezinárodní program Ekoškola ekoskola.cz/projekty/ekoskola-a-klima/k9/akce9/seminark9hero/

Den stromů na Toulcově dvoře

30. září 2026, 14.00–17.30

K mezinárodnímu Dni stromů jsme pro vás připravili rodinné odpoledne, tentokrát na téma stromy a oheň. Těšit se můžete na vzdělávací, hravá a kreativní stanoviště situovaná do našeho přírodního areálu, na divadlo, pečení jablíček nebo na malování na keramiku. Stromy a oheň, to není jen táborák.

Pořádá: Toulcův dvůr, z. s.

toulcuvdvor.cz

Techniky shromažďování odpadů v obcích a logistika svozu

1. října 2026, 8.45–14.00

Program kurzu: shromažďování a svoz odpadů, cíle shromažďování odpadů v obcích, systémy shromažďování a svozu odpadů v obcích, optimalizace systémů shromažďování odpadů s využitím GI.

Pořádá: Odpadová poradenská, s. r. o.

odpadovaporadenska.cz

Seminář Jak na badatelství

1. října 2026, 10.00–16.30

Otevřete dveře do světa badatelství! Přijďte na intenzivní seminář, kde pochopíte základy badatelství během jednoho dne, naživo a prakticky.

Pořádá: TEREZA, vzdělávací centrum – program Badatelé

badatele.cz/zacinam-badat/#seminare

Výroba ptačí budky

6. října 2026, 17.00–19.00

Pomozte ptákům najít bezpečný domov! Přijďte si s námi vyrobit vlastní ptačí budku a dozvědět se, jak ji správně umístit, aby ji opeření sousedé opravdu využili. Pod vedením zkušeného lektora si vyzkoušíte práci se dřevem a domů si odnesete hotovou budku – připravenou rovnou

Jindřich Petřík (v červeném) předává tehdejšímu ministru životního prostředí Petru Hladíkovi studii Spalovny odpadů.

Foto: Petr Žewlakk Vrabec / Arnika

k vyvěšení.

Pořádá: Lesy hl. m. Prahy

lesypraha.cz

Arnika slaví 25 let

10. října 2026, 14.00

Arnika slaví 25. narozeniny. Těšit se můžete na koncert kapely Něco Něco, výstavu, workshopy, tematické debaty se zajímavými osobnostmi, swap, tombolu nebo turbo pub quiz. Na závěr nebude chybět ani DJ set.

Pořádá: Arnika, arnika.org

Drátkované stromčky

13. října 2026, 17.00–19.00

Objevte kouzlo drátkování a vytvořte si vlastní

stromček štěstí – originální dekoraci s osobním významem. Během workshopu se seznámíte se základními technikami práce s drátkem a naučíte se tvarovat elegantní korunu stromu, kterou ozdobíte korálky nebo jinými dekorativními prvky.

Pořádá: Ekocentrum Prales, Lesy hl. m. Prahy

lesypraha.cz

Učitelský inspiromat aneb učitelé učitelům (a bonus od nás)

19. října 2026, 8.00–14.30

Jako učitelé přírodovědných předmětů máte jistě řadu námětů, myšlenek a nápadů na zpestření výuky botaniky. Přijďte k nám na seminář sdílet, co se vám osvědčilo, a podělte se o příklady dobré praxe s ostatními kolegy.

Pořádá: Botanická zahrada Praha

botanicka.cz

Betonové květináče

20. října 2026, 17.00–19.00

Objevte kouzlo tvoření z betonu! Vyrobté si originální květináč nebo svícen, který ozdobí váš domov, terasu nebo zahradu.

Pořádá: Ekocentrum Prales, Lesy hl. m. Prahy

lesypraha.cz

Chemické látky na pracovištích a ve skladech: nakládání, bezpečnost, ochrana zdraví

21. října 2026

Seminář zaměřený na širší problematiku chemických látek ve vztahu k bezpečnosti práce a jejich skladování. Bezpečnost práce při nakládání s chemickými látkami. Skladování chemických látek. Skladování/shromažďování odpadů a závadných látek.

Pořádá: ENVI GROUP, s. r. o.

envigroup.cz/chemicke-latky-a-bozp.html

Cholupický mokřad hledá své patrony

24. října 2026, 8.00–13.00

Staňte se alespoň na jeden den patronem mokřadu v Cholupicích! Shrabáním posečené louky nebo odstraněním drobných náletových dřevin pomůžete zabránit zarůstání a z kvalitnější domov mnoha živočichům: vodním bezobratlým, obojživelníkům nebo ptákům.

Pořádá: Patronáty, Skautský institut
skautskyinstitut.cz/patronaty

CHOLUPICKÝ MOKŘAD HLEDÁ SVÉ PATRONY

Staňte se alespoň na jeden den patronem mokřadu v Cholupicích!

Shrabáním posečené louky nebo odstraněním drobných náletových dřevin pomůžete zabránit zarůstání a z kvalitnější domov mnoha živočichům: vodním bezobratlým, obojživelníkům nebo ptákům. A právě některé druhy ptáků si díky ukázce kroužkování budete moci prohlédnout i zblízka!

Kdy:

- sobota 24. 10. 2026
- 8:00 - 10:00 ukázka kroužkování
- 10:00 - 13:00 brigáda

Kde: u záchranné stanice, Pod Remízem 137, Praha Cholupice

Co s sebou:

- pevnou nepromokavou obuv/gumáky
- pracovní rukavice

Kontakt:

- barbara.poctova.vodickova@skautskyinstitut.cz
- 604 539 031

Těší se na vás patroni ze Skautského institutu a Ekocentra Kontleč.

Řezbářství pro začátečníky

3. listopadu 2026, 17.00–20.00

Zajímá vás práce se dřevem a chcete si vyzkoušet tradiční řemeslo, které spojuje soustředění, tvořivost i radost z vlastnoručně vyrobeného díla? Řezbářství je jednou z nejvoňavějších činností.

Pořádá: Ekocentrum Prales, Lesy hl. m. Prahy
lesypraha.cz

Mechový obraz

10. listopadu 2026, 17.00–19.00

1. prosince 2026, 17.00–19.00

Vytvořte si domů kousek lesa! Na workshopu mechového obrazu si vyzkoušíte práci se stabilizovaným mechem a dalšími přírodními materiály. Pod vedením lektora si navrhnete a vytvoříte vlastní originální obraz, který oživí váš interiér a nevyžaduje žádnou údržbu. Vše potřebné bude připravené.

Pořádá: Ekocentrum Prales, Lesy hl. m. Prahy
lesypraha.cz

Adventní věnce

24. listopadu 2026, 17.00–19.00

25. listopadu 2026, 17.00–19.00

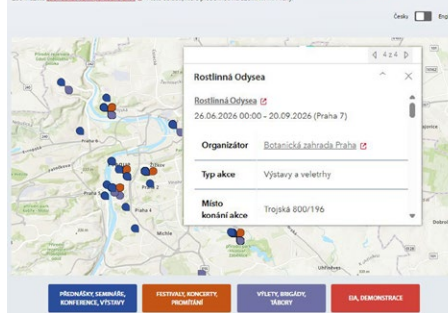
Přijďte si vytvořit svůj originální adventní věnec, který zkrášlí váš domov a navodí tu pravou sváteční atmosféru. Během kurzu se naučíte základy vázání věnce z přírodních materiálů, techniky zdobení a význam jednotlivých prvků.

Pořádá: Ekocentrum Prales, Lesy hl. m. Prahy
lesypraha.cz

Kalendář akcí v oblasti životního prostředí a ekologické výchovy na území hl. m. Prahy

Kalendář akcí v oblasti životního prostředí a EVVO zobrazuje vybrané akce konané na území hl. m. Prahy soustředěny a ochráněny a péči o životní prostředí v Praze a v environmentálních organizacích, výchovu a osvětu (EVVO). K dispozici je mapová verze kalendáře (právo) a také portalzp.praha.eu/kalendar_akci v této oblasti, které probíhají na území hl. m. Prahy.

Kalendář akcí v oblasti ŽP a EVVO v Praze s mapovým výstupem

Hlavní město Praha zajišťuje od roku 2013 provoz kalendáře akcí v ŽP a EVVO pořádaných na území města. Zájemcem je na webových stránkách města k dispozici přehled akcí zahrnující zejména konference a semináře, festivaly a slavnosti, výstavy a veletrhy, přednášky a diskuse, dílny a workshopy, ale také filmy, videoprojekce, koncerty, divadelní představení, tábory, výlety a pobytové akce a také veřejná projednávání vlivů záměrů na životní prostředí, která aktuálně probíhají nebo proběhnou na území Prahy. Kalendář je nyní k dispozici v modernizované verzi. portalzp.praha.eu/kalendar_akci

Hmyzem roku je kudlanka nábožná.

Foto: Josip Stipisic / Flickr.

Licence: CC BY-NC-ND 2.0

